

αρχαιολογικά

Η Ακαδήμεια Πλάτωνος «αναμορφώθηκε» και κανείς δεν φώναξε!

Στις εφημερίδες της Κυριακής, 16 Απριλίου, διαβάσαμε ανακοίνωση του Δήμου Αθηναίων στην οποία σημειώνοταν συγκεκριμένα (οι υπογραμμίσεις είναι του πρωτότυπου):

«Σε Τιμή, έκπτωσης 33 στρεμμάτων, του αρχαιολογικού χώρου της Ακαδημίας Πλάτωνος, ο Δήμος Αθηναίων διαμόρφωσε ένα αθλητικό πάρκο με γήπεδο ποδοσφαίρου, γηπέδο μπάσκετ, όργανα δάλτησης, παιδική χαρά και χώρους αναψυχής με ιδιοκίνητη καθησική. Το έργο θα εγκαίνιασε ο Δημάρχος Αθηναίων Μιλτάδης «Εβέρτ». Ως ακολούθησει μουσική δικτύωση με τους: Λουκιανό Κηληπρίου, Ελένη Βίταλη, Αριστερήν Μόσχη και τα συγκροτήματα τους». Τα εγκαίνια έγιναν, λοιπόν, σαφώς σε αρχαιολογικό χώρο που δεν έχει ανασκαφεί στο σύνολο του, και έγιναν εγκαίνια εγκαταστάσεων πολύ ευριτέρων από αυτές που ο κύριος Μιχάλης Δούρης πρωθυπόθυτος, ως γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Πολιτισμού, το 1981-82. Η τότε πρωτοβουλία πράκτολες θύελλα διαμριτών, από όλες τις πλευρές, και τα «έργα» ματωθήκαν.

Το 1989, με πρωτοβουλία πολιτική αντιπάλου πολιτικού, τα ίδια και μεγαλύτερα έργα δεν προκάλεσαν την παραμικρή διαμαρτυρία. Για όσους θέλουν, μάλιστα, μεγαλώνετην ενημέρωση, παραπέμπουμε στο τεύχος της διαδρομής ενημερωτικής έκδοσης του Δήμου Αθηναίων με τον τίτλο «Αθήνα», στις σελίδες 9 και κάτω από την παραγωγή της ρουμπούρια «Κι δώμα... συμβιανούν στην Αθήνα!». Εμείς δε προσθέτουμε: «Και στην Ελλάδα, και σ' ανώτερα!».

Βασίλης Κ. Δαρδαΐνης

Ανασκαφές στην Ισθμία

Η ανασκαφική έρευνα στην Ισθμία αποκούπωσε στον γεωλογικό χαρακτήρα του ιερού και των περιχώρων. Στόχος της έρευνας ήταν η συσχέτιση της θέσης των βωμών-δρόμων και άλλων χαρακτηριστικών στοχείων του ιερού με την αρχική μορφή του εδάφους και οι αλλαγές που επήλθαν στο ποτό από την ανθρώπινη επέμβαση. Ακόμη η τελευταία ανασκαφή έρευνα αποσκοπούσε στον καθορισμό της θέσης των μνημείων που έχουν ανασκαφεί. Με τον τρόπο αποκαλύπτηκαν πολεύματα κτηρίων στην παρυφή του ρωμαϊκού Παλαιμνίου. Εντοπίστηκαν τοίχοι

κάτω από τον σύγχρονο δρόμο και νότια της ρωμαϊκής εισόδου. Στο τέμενος του Ποσειδώνα εντοπίστηκαν επίστριψη τοίχοι ρωμαϊκών οικιών.

Τα δείγματα κεραμικής που μπορούν να συνδέονται με τις πράτες θυσίες στον Ποσειδώνα τοποθετούνται ανάμεσα στα μέσα του 12ου και τα μέσα του 11ου π.Χ. αιώνα.

Ευρήματα στην Αιγαίασια

Μετά την αποκάλυψη του ιερού της Θάσης της Αιγαίας στην Αιγαίασια, η επιβεβαίωσή της Αχαϊας, πειθαρχώντων για όλη μαρτυρία πειραγμάτων του Παυσανία, που αναφέρει το ιερό αρχαίων από «οίκημα». Οι ανασκαφές στην περιοχή αυτή παρέσυντο, μετά από τα σχετικά ευρήματα, καθίσταται πλέον σίγουρη τη ποιοτότητα στο χώρο και άλλων ιερών, που αναφέρονται από τον Παυσανία, μεταξύ του ιερού της Θεας Τόχης και του εκεί ναϊσκού. Στα πολυάριθμα ευρήματα πειραμβάνεται μικρή κεφαλή από τερακότα, που επαναλαμβάνεται τον τύπο του μαρμάρινου λατρευτικού αγάλματος του Ευαλείδη. Με το τελευταίο εύρημα πιστεύεται ότι δεν πρέπει πλέον να υπάρχει αμφιβολία ως προς την ταυτότητα του ναυόν του Διά.

Τμήμα νεκροταφείου στο Άργος

Τμήμα νεκροταφείου, που ήταν σε χρήση τον 60 και 50 π.Χ. αιώνα, αποκαλύφθηκε στην περιοχή του θεάτρου του Άργους στις τελευταίες αρχαιολογικές εργασίες από διενεργηθέντα εκεί. Εξάλλου, κάτω από τα κυπαρίσσια που βρίσκονται στην νότια πλευρά του αρχαίου θεάτρου άρχισε η αποκάλυψη δύο μικρών τοίχων που αποτελούνται από μικρές πέτρες, που μοιάζουν να συνεχίζουν τις λαξεύτες βαθμίδες. Πιθανόν να πρόκειται για βάθρα πετριών ή ξύλινων βαθμίδων, όπως αναφέρεται.

Ο κύριος στόχος της αρχαιολογικής έρευνας ήταν ο προσδιορισμός των ορίων του κοιλού. Στην πλευρά του θεάτρου άρχισε η αποκαλύψη του θαρρακτηριστικού του. Επίσης στην υπόστυλη αίθουσα αποκαλύφθηκε στρώμα με αρχαικό υλικό και λακοκειδές τάφοι με σκελετούς.

Και πάλι η Πύλος

Κινδυνεύει και πάλι η Πύλος, από άλλη αιτία επούτη τη φορά.

Στην ευρύτερη αρχαιολογική περιοχή της Βοιωτικού Μεσσηνίας – στην αρχαία Βουρφάδα –, που βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα έξω από την Πύλο, πρόκειται να ανεγερθεί ιχνουγεννητικός σταθμός, από δύο εταρίες, με τη σύμφωνη γνώμη του ΚΑΣ και του ΥΠΠΟ.

Το γεγονός έχει προκαλέσει αναστάτωση στους αρχαιολογικούς κύκλους που παραδίδουν τις μεβούδενες που ακολουθεί το ΚΑΣ, παρά τις αρνητικές εισηγήσεις τούς της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων όσο και της Ζ' Εφερέας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι στη θέση όπου έχει εγκριθεί να ανεγερθεί η ιχνουγεννητική εγκατάσταση, επιφανειακές έρευνες και δοκιμαστικές τομές έχουν δεξερεύει ελληνιστικό κτήριο, οικισμό του 1ου αιώνα μ.Χ. και τμήματα κτηρίου της Ζης και Σης χιλιετίας.

Πρωτοπορία στη Νάξο

Μια ολόκληρη παραθαλάσσια πολιτεία με μητρικής εποχής, που σώζεται μισοβιθρισμένη με τα τείχη, τους πλακόστρωτους δρόμους, τα σπίτια και τα εργαστήρια της στη Χώρα της Νάξου, θα μετατραπεί σε αρχαιολογικό πάρκο, έκτασης 3.000 τ.μ.

Εξάλλου, θα διατηρηθούν και θα αναδεχθούν τμήματα της ίδιας πόλης, όπως ο εξελιχθείση στην αρχαϊκή περίοδο, σε ένα άλλο σημείο: την πλατεία της Μητρόπολης, όπου μια έκταση 600 τ.μ. θα μετατραπεί σε υπόγειο μουσείο – όπως η πλατεία Κοτζιά. Το πιο ενδιαφέρον αρχαιολογικό μνημείο εδώ θα είναι ένας ταφικός τύμβος της προομητικής εποχής.

Οίκημα της Υ.Μ. περιόδου στη νησίδα Ψείρα

Ολόκληρος ο χώρος του νεκροταφείου στη νησίδα Ψείρα της Ανατολικής Κρήτης είχε χρησιμοποιηθεί για πρώτη φορά από τη τέλος της νεολιθικής περιόδου έως την πρώμη μινωική πρώτη περίοδο, ενώ τα τελευταία ευρήματα χρονολογούνται στη μεσομινωική δεύτερη περίοδο, όπως διαπιστώθηκε στις τελευταίες ανασκαφές που διενεργούνται εκεί.

αρχαιολογικά

Ανασκάφηκαν τάφοι στο μινωικό οικισμό, στη βυζαντινή μονή και στο μινωικό νεκροταφείο. Βρέθηκαν ακέραια αγγεία, λίθινα και πλίνια της πρωτομινωϊκής δεύτερης περιόδου.

Οι εργασίες στον οικισμό διενεργήθηκαν στη βορειά της πλατείας, όπου συνεχίζεται η ανασκαφή μεγάλου οικισμού της υπερομανικής περιόδου. Το οικοδόμημα διαθέτει ένα πλακόστρωτο προβάλαμο και κλίμακα που οδηγούσε στον επάνω όροφο. Ακόμη βρέθηκαν εκεί θραύσια που έβλεπαν προς την πλατεία.

Νεκροταφείο στη Βοιωτία

Οι συνεχίζομενες ανασκαφές έρευνες του Αυστριακού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου στην περιοχή Ελάτεια-Αλωνάκι της Βοιωτίας έφεραν στο φως και νέους τάφους με πλούσια κτερίσματα, που χρονολογούνται από την ύστατη μικναϊκή έως την πρώιμη πρωτογενεμετρική περίοδο.

Στα Γρεβενά

Στην περιφέρεια των Γρεβενών εντοπίστηκαν έξι θέσεις, όπου τα κεραμικά υπολείμματα που βρέθηκαν ανήκουν στην πρώιμη νεολιθική εποχή. Σε όλες θέσεις – Παλαιοκήλη, Άγ. Αθανάσιος-Καρπερό – βρέθηκε υλικό της μέσης νεολιθικής εποχής και της μετής εποχής του χαλκού, ενώ Υστερομινωϊκό υλικό βρέθηκε στο Βατόλακο, Τζάνη-Σπήλαιο και τον Προφ. Ηλία Ιτέας, όπου επίσης υπήρχε και υλικό της πρώιμης εποχής του σιδήρου.

Στη Νέα Πέραμο Καβάλας

Τα θραύσιμα πήλινα αγαλμάτιου της θεάς του αρχαϊκού ναού στην ακρόπολη της Θασιακής αποικίας της Οισούμης, καθώς και άλλα σημαντικά ευρήματα, αποκαλύφθηκαν στη Νέα Πέραμο της Καβάλας.

Οι αρχαιότερες φάσεις, που αποτελούν και την περίοδο ακμής του ιερού, δεν ερευνήθηκαν φέτος. Σε ορισμένα ωτόσο σημεία εντοπίσθηκαν τοίχοι του αρχαϊκού ναού και ανασκάφηκε μέρος από το στρόμα καταστροφής, το οποίο έδωσε πολύ ενδιαφέροντα ευρήματα (7ου, δου και δυ. Χ. αιώνα). Ανάμεσα σ' αυτά περιλαμβάνονται και θραύσματα

μαρμάρινων αγαλμάτων.

Πλοιούσιοι τάφοι

Μνημειώκοι λακκοειδείς τάφοι, του Ιου α. π.Χ., με πλούσια κτερίσματα, αποκαλύφθηκαν στην αρχαία Πύνα. Σε έναν από τους τάφους βρέθηκαν τέσσερις λευκές αττικές λήνειδοι με εγχάρακτες παραστάσεις καθώς και πλήρης πολιτική εξάρτηση και επιτά στελεγγίδες.

Η «ανάσταση» του Μητρόπλιστου-Ωτέν

Σε τεύχος της «Α» του 1986 έλαβαμε δώσει τα πορίσματα συνεδρίου, που οργάνωθηκε το Δεκέμβριο του 1985 στο Ναύσι της Γαλλίας, και όπου εξετάστηκε συγκριτικά η δυνατότητα διάζησης της πολιτισμικής κληρονομίας στη Ρώμη, στο «Άργος και στη γαλλική πόλη Ωτέν (τη γαλατική Μητρόπλιστου)». Το άρθρο αυτό αναδημοσιεύεται στο βιβλίο μας «Κατά της διάλυσης», που κυκλοφόρησε πριν μερικές δρομοδές. Αν σίγουρα για το «Άργος, και πιθανότατα για τη Ρώμη, τα σχέδια που συντάχθηκαν, για τον σκοπό αυτού, παραμένουν ακόμη ανεφόδιστα, για το Ωτέν πρωθήτηκε η εφαρμογή τους με δέσμευση της κυβερνητικής πολιτικής στη συνολική της και με προσωπικό ενδιαφέροντος του προέδρου Μιττεράν.

Το Ωτέν έχει μεταβληθεί στο μεγαλύτερο χώρο αρχαιολογικών ανασκαφών της Γαλλίας, με επίσημο προϋπολογισμό στήριξης περίπου 3 εκατομμύριαν γαλλικών φράγκων και με πρόγραμμα που εκτείνεται σε μια δεκαετία. Οι ανασκαφές και η συνέχιση της αύντασης του ιστορικού-πολεοδομικού «Άλταντα της πόλης» ενεργούνται με βάση τη διεπιστημονική συμμετοχή (ακόμη και βοτανολόγων και διαιτολόγων!) και την εφαρμογή απαρέγκλιτου κανόνα της συνεχούς αντιπαρόσθετης μεθόδων και αποτελεσμάτων οιδάνων και ερευνητών, δύστα και αν εργάζονται αυτόνομα και με δικό τους επιμέρους πρόγραμμα εργασίας. Άλλος κανόνας είναι η υποχρεωτική ανακοίνωση των αποτελεσμάτων κάθε φάσης ερευνών και ο περιορισμός της πνευματικής ιδιοκτησίας μόνο σε μία πενταετία.

Πρόγραμμα, δηλαδή, ακόμα ασύλληπτα για τη χώρα μας, με τα γνωστά «καπε-

τανάτα» ερευνητών και ομάδων. Όπως είναι ασύλληπτη και η συμμετοχή ιδιωτών σε ομάδες και σε ανασκαφές, αλλά και η συνεχής ενημέρωση των κατοίκων της πόλης ως προς την πορεία ανασκαφών και ερευνών.

Δεν είναι περίεργο, λοιπόν, το ότι Γάλλοι αρθρογράφοι κάνουν λόγο για «ανάσταση» του Ωτέν, μια «ανάσταση» που θα μπορούσε να συμβεί στο «Άργος και σε άλλες ελληνικές πόλεις, αν υπήρχε κυβερνητική πολιτική για την πολιτισμική μας κληρονομία, η οποία να «κέρδιζε» κατοίκους και τοπική αυτοδιοίκηση, παραμερίζοντας την πόλια του οικισμού της κυκλαδικής κατασκευής με μόνη επιρροή τους ιδιαιτέρους κάπιους υπουργικών γραφείων που έχουν τη διάθεση να τα ακούσουν....

Η ανακατασκευή του ιστορικού κέντρου της Λισαβώνας

Στις 25 και 26 Αυγούστου του 1988 έσπασε μεγάλη πυρκαγιά στο ιστορικό κέντρο της Λισαβώνας, που κατέστρεψε δεκαεννέα μεγάλα οικοδόμηματα. Η έρευνα που έγινε από το Δήμο της πόλης, αμέσως μετά, έδειξε ότι, στην πραγματικότητα, το κακό μπορούσε να είχε συμβεί ωτερόπτερα και να ήταν μεγαλύτερο: πανηλάσσιας ηλεκτρικές εγκαταστάσεις, κατάρρηση εσωτερικών τοίχων στα κτήρια, αποθήκευση εύφλεκτων υλικών πουπουδήποτε, πράγμα που εξηγεί και την ένταση του πυρός (1200 βαθμοί Κελσίου, αντί των 500 στις ουσιητισμένες πυρκαγιές).

Ο δημάρχος ανέβησε στον Πορτογαλό αρχιτέκτονα Αλέξαρ Σίζα τα σχέδια ανακατασκευής του τιμήματος που καταστράφηκε. Ο Σίζα έχει την άποψη ότι «δεν υπάρχει καμιά κατάταξη μεταξύ καλής και κακής αρχιτεκτονικής: δύτικο υπάρχει είναι σημαντικό τίποτε δεν μπορούμε να αποκλείσουμε από την πραγματικότητα αυτή. Πρέπει να δημιουργηθούν σχέδιοι όχι μόνο με την πραγματικότητα, αλλά και μεταξύ κώνων και υλικών». Και ακόμα: «Η παράσταση αποτελεί πρόκληση προς την ανανέωση». Ο Σίζα, πενήντα είτε επτά, υλοποίησε το 1980 στη Βερολίνο το πρώτο του σχέδιο στο εξωτερικό, κέρδισε τον διαγωνισμό για την κατασκευή ενός λαϊκού συγκρητισμού στη Βενετία (στη Ζευγκάτε), ενώ σχεδία του είναι από τα 20 που κρατήθηκαν για

αρχαιολογικά

τη δημιουργία της Μεγάλης Βιβλιοθήκης του Παρισιού.

Τα συγκεκριμένα σχέδιά του για το τμήμα του ιστορικού κέντρου που καταστράφηκε υπάρχουν στην αντιλήψη της ανακατασκευής των όμεων, συμφωνα με αλλα τα ιστορικά δημιουργούνται σύγχρονα στοιχεία, με σκοπό το 30 με 40% των επιστημονικών επιφάνειών να χρησιμοποιηθούν για καταλύματα. Το πρόγραμμα ανακατασκευής προβλέπει διάρκεια τριών ετών, διάστημα το οποίο στην Ελλάδα και στην πράξη αποδεικνύεται μικρό ακόμα και για αναστηλώσεις μειοναριμένων κτηρίων.

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Χορός στην αρχαία Ελλάδα

Με το θέμα αυτό οργανώνεται τον Σεπτέμβριο της 1989 διήμερης συνέδριο υπό την αιγίδα της UNESCO. Επιζεται πως θα είναι ευκαρία να συναντηθούν και να ανταλάξουν γνώμες ερευνητές διαφόρων ειδικοτήτων και μορφών χορού.

Τεχνολογικές εξελίξεις και εφαρμογές Φωτογραμμετρίας και Τηλεπισκόπησης

Πρόκληση στην παραγωγή

Η Ελληνική Εταιρία Φωτογραμμετρίας και Τηλεπισκόπησης, στην προπάθεια δραστηριοποίησης του υπάρχοντος επιστημονικού δυναμικού, αλλά και για τη γενικότερη πρωτότητη της επιστήμης και της διάδοσής της εφαρμογής της, διοργάνωνε το 1ο Ελληνικό Συνέδριο Φωτογραμμετρίας και Τηλεπισκόπησης σε συνεργασία με τον Πανελλήνιο Σύλλογο Αγρούρων και Τοπογράφων Μηχανικών και το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, σε κεντρική αίθουσα της Αθήνας.

Οι κυριότεροι στοχοί του Συνεδρίου είναι η ενημέρωση όλων των ενδιαφερό-

μένων συναδέλφων για τις σύγχρονες εφαρμογές και τα καινούργια όργανα, οι τρόποι προσαρμογής τους στη σημερινή ελληνική πραγματικότητα, η παρουσίαση σύγχρονων μελόδων και τεχνολογιών στην περιοχή της Φωτογραμμετρίας και Τηλεπισκόπησης και η διερεύνηση των τάσεων εξέλιξης των επιστημών αυτών τόσο στο εξωτερικό όσο και στην Ελλάδα.

Πιστεύεται ότι οι ανακονώσεις που θα ακολουθήσουν πρέπει να εστιασθούν σε συγκεκριμένα σημεία, που περιλαμβανούνται στα πάνω των θεμάτων του Συνεδρίου. Για τον λόγο αυτό, καλούνται όλοι οι ενδιαφερόμενοι να συμβαλλουν με τη ζωντανή και δημιουργική παρουσία τους στην πρώθηση των στόχων του Συνεδρίου. Θεματολογία: Συνεδρίου.

– Ο ρόλος της Φωτογραμμετρίας στις αποτυπώσεις.

– Η εφαρμογή της Τηλεπισκόπησης για τον Ελληνικό χώρο.

– Η Φωτογραμμετρία και η Τηλεπισκόπηση στην Ελλάδα σήμερα.

– Σύγχρονες εξελίξεις εξοπλισμού για Φωτογραμμετρία και Τηλεπισκόπηση (φωτοαλογισμού).

– Επίγειες Φωτογραμμετρικές αποτυπώσεις.

– Αναλυτικές και ψηφιακές αποτυπώσεις.

– Ψηφιακά συστήματα πληροφοριών.

– Σύγχρονες τάσεις της Φωτογραμμετρίας και της Τηλεπισκόπησης.

Οδηγίες συμμετοχής:

‘Οσοι επιθυμούν να λάβουν μέρος θα πρέπει να το δηλώσουν μέχρι τις 15 Σεπτεμβρίου 1989, υπότε και θα καταβάλουν το δικαίωμα συμμετοχής. ‘Οσοι επιθυμούν να παρουσιάσουν ανακονώση θα πρέπει να αποστέλουν την περιληπτή μέχρι τις 30 Μαΐου 1989 το αργύτερο και το τελικό κείμενο μέχρι τις 15 Σεπτεμβρίου το ριγούτερο για την πρακτικά καθώριζεται σε:

5000 δρ., για τους νέους συναδέλφους (έως 5 χρονία) και 10.000 δρ., για τους υπόλοιπους ενδιαφερόμενους.

Στο δικαίωμα συμμετοχής περιλαμβάνονται η παρακολούθηση, τα πρακτικά, η εισόδος στην έκθεση εξοπλισμού, αναψυκτικά και καφές και η συμμετοχή στη διεύσωση που θα γίνει στις 23 Οκτωβρίου.

Οργανωτική Επιτροπή
Α. Γεωργόπουλος, Ε. Σταμπουλόγλου, Ε. Καποκάκη, Ι. Εξηγηταβλόνης, Ε. Βοζήκης,

I. Πάτας, Σ. Μπέτσης.
Πληροφορίες:
Ελληνική Εταιρία Φωτογραμμετρίας και Τηλεπισκόπησης, Ταχ. Θυρίδα 31287,
10035 Αθήνα.
Τηλ.: 3607652, 3625479 (κα. Αλέκα Πρεσβύτελου).

«Νέα δόμηση σε παραδοσιακούς οικισμούς»

(Διήμερο ΣΑΔΑΣ, 29 και 30 Μαρτίου)

Το διήμερο αυτό, παρόλο που οργανώθηκε στον ‘Εμπύριο σε πλήρη περιόδο απεργίας των ταχυδρομείων, συγκέντρωσε πυκνό ακροατήριο αρχιτεκτόνων, με εισηγητές και από άλλες πόλεις τη περιοχής, εκτός Αθηνών, και με ενδιαφέρουσες παρεμβάσεις αρχιτεκτόνων που υπηρετούν στο ΥΠΕΧΩΔΕ. Αντίθετα, ολοκληρωτική ήταν η απουσία αρχιτεκτόνων του ΥΠ.Π.Ο.

Εγίναν πολλές ερωτήσεις από τις δύο δεκαετίες συγκεκριμένων αστικού προγραμμάτων της Π.Μύλερ-ΥΠΕΧΩΔΕ, Δ. Ζήβα, Χρ. Μπεζαντέ και άλλων από τη Μαγνησία, Μ. Μήχα, Μ. Νομικού, Α. Δημητράσου-Κρεμέζη, Γ. Λάρβα, Α. και Χ. Καλλιάγκαι Δ. Φιλιππίδη και πολύ ζωηρός διάλογος. Ο οργανωτής Σύλλογος Αρχιτεκτόνων συγκεντρώνει το όλο υλικό για δημοσίευση, αλλά ήδη ο Δημήτρης Φιλιππίδης δημοσίευε σχετιστικό σχόλιο στο ‘Αντι’ της 5 Μαΐου, που επιβάλλει να αναφέρουν από εδώ κάποιες δικές μου επισημάνσεις.

Στο διήμερο, λοιπόν, εκδηλώθηκε φανέρω και Εκκαθάριση τη αντίθεση μεταξύ δύο αντιτίθεμων ως προς τη δημόσια μέσα στους παραδοσιακούς και, βέβαια, κατ’ όνομα προστατευόμενους από το κράτος ελληνικούς οικισμούς. Η πρώτη αντιλήψη, που υποστηρίζεται τόσο από αρχιτέκτονες που ασκούν ελεύθερο επάγγελμα δύο και από εκείνους που προσφέρουν υπηρεσίες στο ΥΠΕΧΩΔΕ, εμμένει στην ανάγκη εκανυχορισμού του σημερινού πλαισίου προστασίας, αναγνωρίζοντας τα προβλήματα που θίνεται, έτσι και αλλώς, σημειώνει στην πράξη (νομικό πλαίσιο-οδοστρωτήρια, ανύπαρκτος ελεγχός κλπ.). Κατά τη δεύτερη αντιλήψη, όπως έκφραστε τη κυρίως από τη Μ. Μήχα και τον Δ. Φιλιππίδη (τίτλος της ανακοίνωσής του: ‘Κάτω η παραδοση’), και ως άνη σημείο, από τον Δ. Αντωνακάκη, υπογραμμίζει την ανάγκη πλήρους ελεύθεριας για τον αρχιτέκτονα – δημιουργό νέων κτισμάτων, που τη συνδέουν αυτονότητα με την

αρχαιολογικά

ανάγκη να σπάσουν όλα τα σημερινά πλαίσια προστασίας;

Η δεύτερη αντίληψη φυσικά δεν εκφράζεται για πρώτη φορά. Ιδίως όμως ήταν η πρώτη φορά που παρουσιάστηκε με τόσο οργανωμένο τρόπο. Πράγμα που επέτρεψε ότι φανούν Εκάδραρια οι αδιναμίες και αντιφάσεις της. Καταρχήν φαίνεται να διατυπώνεται ως αίτημα κάτι που έχει καθερωθεί στην πράξη, επί πολλές δεκαετίες: Η αντιπάρεια κανόνων εκφρασμάνων με πλήρωτη και η αντιπάρεια κρατικού ελέγχου επέτρεψε στην περίφημη «Λευθερία του αρχιτέκτονα» (αλλά και του υπουργικού), του πολιτικού μηχανικού, όπως τελικά και του καθεύτη «Ελλήνων πολιτή να εκφραστεί, αυτή, σε όλο το δυνατό μήκος, πλάτος και βάθος. Οι υπέρμαχοι της δεύτερης αντίληψης, με τα να την επικαλούνται επαναστατώματα δικαίων (πιστώντας τους υπόλοιπους με κονφορμισμό και γεροντοκρούσμα), στη χειρότερη περίπτωση διαρρήπτων ιστορική και πολιτική λαθρογραφία, ενώ στην καλύτερη θα πρέπει, αυτοί, να πιστωθούν τουλάχιστον με αφέλεια. «Όπως και να 'χει το πράγμα, είναι σοφές ότι διοικηθείνων προς έναν απροκάλυπτο αισθητισμό, εκείνον ακριβώς που δηλώνουν ότι αντιμάχονται λυσαρισάνε, ενώ πέφτουν σε αντιφάσεις από τις οποίες δεν φαίνεται να βγαίνουν, παρόλο που θέλουν να προτείνουν «λύσεις» (ενδεικτικό το άρθρο του Δ. Φυλιππίτη στο επόμενο τεύχος του «Αντί», της 19 Μαΐου, για την «δικαιαρίη ή μεταβλητή αρχιτεκτονική»).

Είναι χαρακτηριστικό της αντίληψης αυτής ότι διαλογοδρομεί ανά τους αιώνες, κάνοντας πλήρη αφάρεση της ελληνικής πραγματικότητας, εξαφανίζοντας το μαρό μαζί με το νερό του μπανίου, αποφεύγοντας συμπτωτικά διάφορα ανθρώπινα συντημετόχους, οικονομικά μεγέθη, όλο το παρόν δρέπουν πολιτικών τύπου Κοιλισμούτη-Τσαγκαρόπουλου ύψους από την πολιτική «προστασίας», ακόμα και τις στοιχειώδεις αλήθευτες, όπως ότι η επένδυση για την ανέγερση καινούργιων οικοδόμων δεν γίνεται, συνηθέστατα, με στόχο τη δημιουργία κατοικιών, αλλά του κατά το δυνατό περισσότερο εκμετάλλευσμό χώρου με όσο το δυνατό λιγότερο έξοδα, σε μια χώρα όπου το μέσο επίπεδο αισθητικής έχει πέσει σημαντικά. Και όλα αυτά λέγονται σε μια χώρα που καθημερινά αποφύλανται από τον κτιριακό παραδοσιακό πλούτο της, όπου μόντι ελπίδα που διαφέρεται είναι η εξαγορά και χρήση σώου απέμεινε από ένους που, πάντως, έτσι και αλλιώς δεν αποκλείεται ν' αρχίσουν να παίρνουν τις

παραγγελίες και για τα νέα κτήρια. Κάτω για κάτω που μας δηλώνουν την παράδοση, ντουβάρι με ντουβάρι όπως γεμίζουν οι ελληνικοί οικισμοί, αλλιώς ειταρείται να αναβέτουν τις νέες οικοδόμες σε αρχιτεκτόνες και τεχνικούς που θα αδειάσουν περισσότερο τις ρίζες αυτού του τόπου, δηλαδή σε ένους; Η μόδα του «νεοπαραδοσιακού», αν αναλυθεί δίχως παρωπίδες εστέτ, αυτό καρβώνων φανερώνει από άλλη πλευρά, δηλαδή το πλήρως αδειέσθω μεγάλου μέρους του ντόπιου πληθυσμού εμπρός στην ντουβάρι ποροίση των οικισμών (όπου το έργο σύγχρονης, επιμετωπισμένης αρχιτεκτονικής εφαρμογήν θα οπικά μέσα στις άμφορες μάζες κτηρίων).

Θα πρέπει να τι από εδώ ότι η εισήγηση της ομάδας της Μαγνησίας διαρκήθηκε με την πλήρη γνώση του θέματος στις πραγματικές διαστάσεις του, επισήμως τον παραλογισμό της προστασίας-οδοστρωτία (με αριθμητικούς συντελεστές δύοπτης, δύχως να λαμβάνονται υπόψη το ιδιοκτησιακό καθεστώς και τα ιδιαίτερα μορφολογικά χαρακτηριστικά), την εξίσου παράλογη παροχή δυνατότητας στο Νομάρχης να θεωρήσουν επεκτάσεις σε παραδοσιακούς οικισμούς, ενώ πρότειναν σαφή μέτρα για τη βελτίωση της σημειωτής κατάστασης;

Τελειώνοντας, θα ήθελα να παραπέμψω τους αναγνώστες της «Α» σε ένα πολύ σημαντικό άρθρο του αρχιτέκτονα Ανδρέα Συμεωνί, με αντικείμενο το θέμα στο οποίο αναφέρονται το διήμερο, και με την αρετή του να είναι σαφές, λιγότερο και μετρημένο (στα «Θέματα Χώρου και Τεχνών», του 1988).

Βασιλής Κ. Δωροβίνης

κός), Καλλ. Θεοχαρίδου (Αρχιτέκτων αναστηλώσεων) και Γ. Στράτης (καθηγητής Χτιμείας στο Α.Π.Θ.) αφέρωσαν τις εισηγήσεις τους σε θέματα πολιτισμικής κληρονομιάς της πόλης.

Η εικόνα που παρουσιάστηκε είναι εκείνη της απρογραμμάτιστης και, στην ουσία, γραφειοκρατικής παρουσίας του κράτους στην περιοχή, στην ανοχήνοχη για τον κατάτημα της «Ανώ Πόλης Θεσσαλονίκης, που, όπως είδα, αποτελεί αποθέματα μάλλον της «Ελευθερίας δόμησης» παρά «νεοπαραδοσιακής» δόμησης. Η Κ. Χρυσάκη εικόνισε ευγάλτη την προκλητικά τυπική και αφηρημένη παρουσία κρατικής «προστασίας» στην περιοχή αυτή, κανόντας σύγκριση με το τι ισχεί, έστω κουτά και αναθεωρημένο συνέχεια, στην περιοχή της Πλάκας Αθηνών.

Και στην περίπτωση της Θεσσαλονίκης διαπιστώνουμε την υπαρξη ειδικών, με έκασταρες και σύγχρονες προσδέσεις σε θέματα προστασίας, ενταγμένων σε κρατικό μηχανισμό του οποίου οι πολιτικές γειτείς κυριολεκτικά αδιδοφορούν για το αντικείμενο αυτό. Είτε συνεχίζονται οι καλές θεωρητικές προσεγγίσεις, δίχως έμπρακτη συνέχεια.

Η «Ελληνική Εταιρεία» θα εκδώσει τα Πρακτικά από της ημερίδας.

Βασιλής Κ. Δωροβίνης

«Προστασία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και οικιστικής ανάπτυξης»

(Τ.Ε.Ε. - Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας, 19 Απριλίου 1989)

Με τον τίτλο αυτό οργανώθηκε σειρά 22 εισηγήσεων στη Θεσσαλονίκη, από τις οποίες πολλές αναφέρονται στην πολιτισμική κληρονομιά της Κεντρικής Μακεδονίας. Και από το διήμερο αυτό φάντηκε ότι στη Βόρεια Ελλάδα έχουν δημιουργηθεί σοβαροί πυρήνες ειδικών, με πρωτότυπες προστάσεις για θέματα προστασίας της πολιτισμικής μας κληρονομίας, που, και όταν εκδίδονται (και επιτίζονται, στην προκειμένη περίπτωση, να τυπωθούν σύντομα τα σχετικά Πρακτικά), συγχρηγούνται από τους «Νότιους», περισσότερο ευπιθετικούς να μεταφέρουν αυτούς και δίχως προσαρμογές στα «καθ' ίματά» διακηρύξεις ή παρωχημένες συζητήσεις από την Ευρώπη...

Βασιλής Κ. Δωροβίνης

«Θεσσαλονίκη 1989, προβλήματα φυσικού και μνημειακού περιβάλλοντος»

(Ημερίδα της «Ελληνικής Εταιρείας», 15 Απριλίου 1989)

Η ημερίδα οργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη και περιελάθεψε 9 εισηγήσεις για προβλήματα του περιβάλλοντος στην περιοχή της Θεσσαλονίκης, όπως και αρκετές παρεμβάσεις. Οι Κ. Σταματόπουλος (Ιστορικός βιοτελλονόμος), «Ολγα Τραγανού-Δεληγιάνη (Αρχιτέκτων αναστράπων του ΥΠ.ΠΟ.), Λυλή Χατζητρύφωνος (με την ίδια ειδικότητα), Μαρία Χρυσάκη (Αρχιτέκτων μηχανι-

αρχαιολογικά

«Διεθνής Ημέρα Μουσείων»

(Ελληνικό Τμήμα I.C.O.M., 17 Μαΐου)

Γιορτάστηκε και φέτος στην Αθήνα η Διεθνής Ημέρα Μουσείων, με ημιμεριδικό πέντε ανακοινώσεων (των Καλ. Μιλάνου, Μαρ. Λιούβαντ, Πάρ. Λονδίνου, Καλ. Καβάλα, Ράν. Ταπισιλάνη κ.ά. και Στέργ. Στασινόπουλου) στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, όπου παραπήρημή μεγάλη προσέλευση ενδιαφέρομένων. Οι ανακοινώσεις περιστράφηκαν γύρω από θέματα του τομέα της συντήρησης, παρουσιάσαν ψηφιακό ενδιαφέρον και σημείωνα ιδιαίτερη την εισήγηση της Λ. Λιούβαντης που αναφέρεται στην επομένη μέρα στην Ακαδημοπούλου για την ιστορική εξέλιξη της συντήρησης, εμπλουτισμένη με νέα στοιχεία.

Ακολούθησαν τα εγκαίνια της έκθεσης «Συντήρηση αρχαιοτήτων και έργων τέχνης» στο Μουσείο Μπενάκη, ενώ προηγήθηκαν προσλαλίες των υπηρεσιακών κ. Γ. Τζέδαι και Ν. Ζιά, που εξέτισαν το έργο του Υπουργείου, με την προσθήκη του δεύτερου σε μημπράσταση σε δίκη στην Ινδίανα των Η.Π.Α., με σκοπό την ανάκτηση κυπριακών αρχαιοτήτων που πουλήθηκαν από Τούρκους αρχαιοκτόπλους. Οι «Έλληνες αρχαιοκάπτοι» μπορούν, βέβαια, να συνεχίζουν, εδώ, το έργο τους, με το γνωστό και υπαρκό πλαίσιο προστασίας. Ο διευθύντης του Μουσείου Μπενάκη κ. Άγγ. Δεληβορίας, στη δίκη την προσλάβη, υπογράψμει το ενδιαφέρον του Υπουργείου για το Μουσείο Μπενάκη και τόνισε ότι μπορούν σε νέα εποχή πολιτική για τα μουσεία – προφανώς έχει ανακρύψει πλήρως πρύμνων και δεν λαμβάνει υπόψη του οπι, επί μια οκταετία, δεν προγραμματίστηκε και δεν δημοπραγήθηκε ούτε ένα νέο μουσείο.

Βασιλής Κ. Δωροβίνης

Δ' Επιστημονική Συνάντηση Νοτιοανατολικής Αττικής

Ο Επιμορφωτικός Σύλλογος Καλυβίων ανακοινώνει ότι κατά το διάστημα 26 έως 29 Οκτωβρίου 1989 θα πραγματοποιηθεί στα Καλύβια Μεσογείων την «Δ' Επιστημονική Συνάντηση Νοτιοανατολικής Αττικής», στην οποία, δύτικα και κατά τις προηγούμενες, επιστήμονες διστόρων ειδικοτήτων θα προβουν σε ανακοινώσεις επί ποικίλων θεμάτων σχετικών με την περιοχή που εκτείνεται

από Υμηττό - Πεντέλη μέχρι το Σούνιο. Η διάρκεια της κάθε ανακοινώσης θα είναι μέχρι 30 λεπτά και θα υπάρχει η δυνατότητα προβολής διαφανειών (slides). Όλα τα θέματα που θα ανακοινώνονται θα δημοσιευθούν στα Πρακτικά της Συνάντησης, που θα εκδοθούν αμέσως μετά τη λήξη των εργασιών της. Είναι αυτονότο ότι τα θέματα θα είναι αδημοσίευτα και πρωτότυπα.

Η όλη εκδήλωση έχει τεθεί υπό την εποπτεία Επιστημονικής Επιτροπής που την αποτελούν οι:

1. Δρ. Γεώργιος Χατζηωατρίου, Ιατρός-Ιστοριοδίφης
2. Πέτρος Φιλίππου-Αγγέλου, αρχαιολόγος,
3. Χάρης Μπαμπούνης, φιλόλογος-Ιστορικός,
4. Βασιλίκη Λέκκα-Χατζή, επ. λυκειάρχης,
5. Σταύρος Ιατρού, ηλεκτρολόγος μηχανικός Ε.Μ.Π.,
6. Λευτέρης Βεκρής, φιλόλογος.

Για πληροφορίες:
Επιμορφωτικός Σύλλογος Καλυβίων
Σουνιού 7 - Καλύβια Αττικής 190 10
Τηλ.: 0299-48 665, 48 642

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Θησαυροί του Ερμιτάζ στην Αθήνα

Αντιπροσωπευτικά εκθέματα της αρχαιολογίας του Μουσείου του Ερμιτάζ, στο Λένινγκραντ, που απαρτίζεται από ευρήματα προϊόντων πέλεων των παραλίων της Μάρτης Θάλασσας, μπορεί να θαυμάσουν όσα επισκέπθηκαν την Εθνική Πινακοθήκη. Πλεονόμενα από πλάνος ρωπικής ζωγραφικής του 18ου-19ου αι. και από την «Αγά Οικογένεια» του Ρέλιμπραντ, τα έργα αυτά αποτελούν αντιπροσωπευτικό δείγμα του Μουσείου που φέτος πήρε το Βραβείο «Ολυμπία» του Ιδρύματος Ωνάτσα. Το αρχαιολογικό εκθέματα παρουσιάζουν ιδιαίτερη ενδιαφέρον για τους «Έλληνες, καθότι προέρχονται από πλειό του ίδρυμαν για «Έλληνες» αποικίας στα παραλία της Μ. Θάλασσας γύρω στα τέλη του δου αι. π.Χ.

Η Μεγάλη Ελλάδα

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων,

σε συνεργασία με το Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο, παρουσίασε από 9.4 έως 7.5.1989 την έκθεση «Ένας Αιώνας Αρχαιολογίας στη Μεγάλη Ελλάδα».

Στα πλαίσια της έκθεσης, τα οποίας τα εγκαίνια ένιαν στο Αρχαιολογικό Μουσείο το Σάββατο 8.4, διοργανώθηκε αρχαιολογική ημερίδα την Κυριακή 9.4 στις αίθουσες του Μουσείου, στην οποία μίλησαν οι:

1. Aldo Siciliano, καθηγ. νομιματικής στο Πανόρμου των Βαρί, μεθ. «Απόδειξες και στιγμές της παρουσίας ελληνικών νομισμάτων στην Μεγάλη Ελλάδα».
2. Δρ. Ιωλία Βοκοπούλου, «Έφορος Αρχίτονων Διευθυντήρια του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης, με θέμα: «Ταφικοί τύμβοι της Νέας Μηχανιώνας».

Μια μέρα στο Βυζαντινό Μουσείο

Με τον τίτλο αυτόν οργανώθηκε το Σάββατο 13 Μαΐου 1988, στο Βυζαντινό Μουσείο, με συνεργασία του Μουσείου, του ΥΠ. Πολιτισμού και της Σχολής Καρπιόν, εκδήλωση με σκοπό τη γνωριμία του κοινού με τον Βυζαντινό Πολιτισμό. Θεαματικά οργανωμένη, με επιστημονική προσέγγιση στα θέματα, αλλά και ευκατάληπτη στα παιδιά, η ξενάγηση στο χώρο της βυζαντινής ιστορίας, τέχνης και τεχνολογίας υπηρέξι, ίσως, μια μοναδική ευκαρία για να «καταλάβουν» οι εποκέπτες (παιδιά και μεγάλοι) τη βυζαντινή εποχή.

Με πάνω από 20 «σταθμούς», το πρόγραμμα αυτό προσέφερε φαιρική εικόνα του βυζαντινού ή�ν και πολιτισμού. Παραθέτουμε τημήμα του προγράμματος, ώστε οι αναγνώστες να μπορέσουν να εκτιμήσουν το πανόραμα τα γνήσια που αποκόμισαν τα παιδιά (οπιμώνυμες όπτι κείμενα: «πταβόμενο» προσέφερε και αναλυτικό έντυπο):

«Η βυζαντινή αυτοκρατορία έζησε για έντεκα αιώνες (324-1453) στο χωρικό χώρο της Ανατολικής Μεσογείου και αξιομενώνταν αναλογία με τις ιστορικές συνθήκες. Ακολούθησε την αρχαία Ελληνική και Ρωμαϊκή παράδοση, ενσωμάτωσε των χριστιανισμού και δεξήθηκε τις επιρροές των ανατολικών λαών. Ένας Θεός, μία Αυτοκρατορία, μία Θρησκεία, και μίλιστα η Ορθόδοξη, ήταν η βασική βυζαντινή σκέψη. Η δοιοκήση, η κοινωνία, η τέχνη ασκήθηκαν, βίωσαν και αναπύθηκαν βασισμένες σ' αυτό το δόγμα. Η συνεχής ζωή της βυζαντινής

αρχαιολογικά

αυτοκρατορίας εξασφάλισε την διατήρηση του πολιτισμού μέχρι την ανάπτυξη της Δυτικής Ευρώπης που άρχισε μετά τον 12ο αιώνα.

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία μέσα από μια συνεχή μεταβίβαση παραδόσεων έδωσε τις ρίζες του σύγχρονου Ελληνικού κράτους.

Το Βυζαντινό Μουσείο ιδρύθηκε το 1914, με σκοπό να συγκεντρώσει, να διασώσει και να κάνει ευρύτερα γνωστά έργα τέχνης, αρχαιολογικά ευρήματα και αντικείμενα από την πρώτη εποχή του χριστιανισμού μέχρι την εποχή της Αλβινικής επανάστασης. Το Βυζαντινό Μουσείο από το 1930 στεγάζεται στη «Villa Iliissia», κτήμα που ίδια τοποθέτησε τον 19ο αιώνα ως ιδιωτική κατοικία της Γαλλίδας Σοφία των Μαρμπούα. Δούκισσας της Πλακεντίας, η οποία έζησε στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια της ζωής της».

Παρακολουθήθηκε μια οπτικοακουστική παρουσίαση, δημιουργία παραστάσεως της εποχής ζωγραφιών ή κοινωνία, η διοίκηση, ο πολιτισμός, η τέχνη και η καθημερινή ζωή των Βυζαντινών.

Δείτε την αρχιτεκτονική μας Παλαιοχριστιανική Βασιλική. Παρατηρήστε την κιονοστούχα, το τέμπλο, τον άμβωνα, το σύνθρονο, την Αγία Τράπεζα (Μ. Μαυροειδή).

Προσπαθήστε να κάνετε ένα ανάγλυφο με ασπούν (Ν. Δημητρακοπούλου). Δείτε την αρχιτεκτονική μας Μεσοβυζαντινής εκκλησίας. Προσέξτε την αλαγή στο μέρεβος, στη μορφή, στην κάπωτη, στη στέγη, στο τέμπλο. Μάθετε για το εκκονογραφικό πρόγραμμα μιας εκκλησίας και προσέξτε μια παθή αντίτυπο του κάθε θέματος.

Παρατηρήστε τα προβλήματα των μορφών στις καμπύλες επιφάνειες που δημιουργεί η αρχιτεκτονική. Δοκιμάστε μόνοι σας να εντάξετε τη μορφή Παντοκράτορα στο εσωτερικό ενός τρούλου (Φ. Καλαφάτη).

Δείτε την αρχιτεκτονική μας Μεταβυζαντινής εκκλησίας. Παρατηρήστε τα ξύλινα σύνολα και το ξύλογλυπτή την ώρα που δουλεύει.

Μην ξεχάσετε να ρίξετε μια ματιά πάνω από το τέμπλο και να προσέξετε τα λειτουργικά σκεύη που χρησιμοποιούνται στη Θεία Λειτουργία.

Οι Βυζαντινές εικόνες αποτελούν σήμερα την πιο γνωστή έκφραση της Βυζαντινής Τέχνης. Είναι θρησκευτικά έργα τέχνης. Απεικονίζουν μεμονωμένα πρώσωτα ή πολυπρόσωπες σκηνές σ' ένα χώρο συμβατικό, μ' έναν τρόπο που τους αφαιρεί τη φυσικότητα, τους προσ-

δίδει όμως υπερβατικότητα.

Δείτε πώς κατασκεύαζαν τα χρώματα ζωγραφικής από φυσικές ύλες οι Βυζαντινοί, σε μια επίδειξη των μαθηών της σχολής Καρπίον υπό την καθοδήγηση της καθηγητριάς τους της Χημείας Ρ. Σκουρτέλη. Δοκιμάστε μόνοι σας να κατασκεύαστε κόκκινο χρώμα από ορύκτο αμαρτίτη.

Παρακολουθήστε τις φάσεις της τεχνικής της εικόνας, την προετοιμασία του έμουν, τη χρήση του ανθιβολίου, τη ζωγραφική, το χρύσωμα (Α. Σημαντώνη). Κάντε τη δική σας σχέδιο, χρησιμοποιώντας αντίγραφο απόντανθιλού (Γ. Θεοδωράκη).

Προσέξτε τις μεταλλικές επενδύσεις που έβασαν στις εικόνες. Κάντε μια μόνοι σας.

Παρακολουθήστε από κοντά πώς οι ειδικοί επιστήμονες του Βυζαντινού Μουσείου συντηρούν τις εικόνες, τα διάφορα σταδία της διαχείσασιάς, τις διανοτήτες διαχωρισμού δύο επαλλήλων στρωμάτων (Θ. Παπαγεωργίου).

Παρακολουθήστε μια μέρα από τη ζωή του Μαρκιανού, ενώς Βυζαντινό αγιογράφο του 15ου αιώνα, τις καθημερινές του ασχολίες, τις γεννοίες του, τα αντικείμενα που χρησιμοποιεί. Φάστε να βρείτε τα αντικείμενα αυτά στις προθήσεις του Βυζαντινού Μουσείου.

Προσέξτε διάφορα αντικείμενα από μέταλλο που χρησιμοποιούσαν οι Βυζαντινοί. Δείτε τα κοσμήματα που φορούσαν, τα νομίσματα που χρησιμοποιούσαν, τη σκευή, τις λάμπες, τις μίτρες κατασκευής. Δείτε τα κεραμικά σκεύη καθημερινής χρήσεως. Προσέξτε τα μιτρά τους, τη διακοσμήση τους.

Παρατηρήστε τη συλλογή από υφάσματα του Μουσείου, που περιλαμβάνει από κοπτικά υφάσματα του 5ου αιώνα, έως τα άμφια του 18ου αιώνα. Δείτε τη χρυσοκεντητήρα σεν κεντάπε. Παρακολούθηστε πώς γίνεται η συντήρηση ενός υφάσματος.

Πώς ήταν τα βιβλία του Βυζαντίου; Πώς ήταν τα χειρόγραφα; Τι μελάνι και πένες χρησιμοποιούσαν οι Βυζαντινοί; Παρατηρήστε τα υλικά κατασκευής, τη μορφή των βιβλίων και τα είδη των γραφών (Μ. Τσελίκας).

Προσέξτε διπλούς διακοσμητικούς τα χειρόγραφα με επίπλα, πρωτογράμματα και μνιατούρες. Προσπαθήστε να δουλέψετε χρησιμοποιώντας τα ίδια εργαλεία. Δείτε πώς σφραγίζουν οι Βυζαντινοί ένα ράμμα, μια διαταγή. Σχεδιάστε το δικό σας μονόγραμμα για τη σφραγίδα σας.

Δείτε αναλυτικά όλα τα στάδια της τε-

χνικής της τοιχογραφίας. Προσπαθήστε να ξεχωρίσετε τη νωπογραφία (fresco) από την ξηρογραφία (secco) (Λ. Κάστορη).

Θαυμάστε τις αποτοιχισμένες τοιχογραφίες από την εκκλησία Επισκοπής Ευρυτανίας Μάθετε την περιέργη ιστορία τους.

Η γλυπτική στο Βυζαντίου ως επί το πλείστον περιορίζεται στην ανάγλυφη αρχιτεκτονική διακόσμηση των εκκλησιών. Παρατηρήστε τη μεγάλη συλλογή αναγλύφων του Μουσείου. Προσέξτε πόσο επαναλαμβάνονται οι ίδιες μορφές.

Δείτε πώς γίνεται ένα ανάγλυφο. Προσέξτε τα εργαλεία που χρησιμοποιούσαν οι Βυζαντινοί. Δοκιμάστε τις ικανότητές σας.

Διακρίνετε τους τύπους σταυρών, ανθεμίων, πτυνών και ζώνων. Κάντε τη δική σας συνθέση χρησιμοποιώντας σφραγίδες.

Τα ψηφιδωτά είναι μια τεχνική που άνθισε ιδιαίτερα στο Βυζαντίου. Χρησιμοποιήθηκε για τη διακόσμηση δαπέδων, τοίχων και πολλές φορές για την κατασκευή φορητών εικόνων. Δείτε αναλυτικά την κατασκευή των ψηφιδωτών. Δείτε τους διάφορους τύπους ψηφιδών, τα μικρά βότσαλα και χαλικά, τις κομμένες πέτρες, τις ψηφιδίες από χρωματιστή υαλόμαρα.

Προσέξτε την επαναλαμβάνομένα μοτίβα, τα γεωμετρικά σχέδια τα φυτικά κομμήματα, τις παραστάσεις λώνων, πτυνών και ανθρώπων μωρών. Δοκιμάστε να κάνετε ένα ψηφιδωτό. Τέλος, παρακολουθήστε πώς γίνεται τη συντήρηση ενός ψηφιδωτού (Β. Γαλάκου).

Η «Μέρα στο Βυζαντινό Μουσείο» οργανώνεται από τις βιβλιοτεχνολόγους Ο. Γκράτζιου (Βυζαντινό Μουσείο), Δ. Ευγενίδη (Υπουργείο Πολιτισμού, Τμήμα Βυζαντινών Μουσείων) και από την Κορνηλία Χατζησαλάνη της Σχολής Καρπίον.

Δεν χρειάζεται βέβαια να τονίσουμε τη σημασία που έχουν οι ξεναγήσεις για παιδιά που θα αποτελέσουν την κοινωνία του αύριο...

Το Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου

Το Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου στεγάζεται σε ένα παραδοσιακό κυκλαδίτικο κτίριο του 19ου αιώνα, που βρίσκεται στο κέντρο της Μακόνων, στη θέση Τρία Πηγάδια, και που ανήκε άλλοτε στο θρυλικό Μυκονιάτη πλοιαρίου Νικόλαο

αρχαιολογικά

Σουρμελή.

Οι χώροι του καθώς και ο ευρύχωρος καταπράσινος κήπος του διαμορφώθηκαν κατάλληλα και αποτέλουν αρμόνικό σύνολο για την παρουσίαση των εκθεμάτων του, που διακρίνονται σε στεγασμένα και υπαίθρια. Στα στεγασμένα εκθέματα περιλαμβάνονται ομοιώματα

πλοίων από την προ-Μινωική περίοδο μέχρι και το 19ο αι., ιστορικά ναυτικά έγγραφα, οπαίνια παλαιά χορακιτικά και χάρτες, διάφορα αρχαία αντικείμενα, ναυτικά όργανα, εξαρτήματα και εργαλεία, καβάς και μια συλλογή σπανίων αρχαίων νομισμάτων με ναυτικές παραστάσεις (ου π.χ. μέχρι και δου μ. αι.). Στα υπαίθρια εκθέματα του κήπου περιλαμβάνονται μαρμάρινα αντίγραφα επιτύμβων της Δήλου και της Μικούνι, που αναφέρονται σε ναυάγια και ναυτικούς που χάθηκαν, παλαιές άγκυρες και διάφορα άλλα ναυτικά αντικείμενα. Σκοπός του Μουσείου είναι η προβολή της Ελληνικής Ναυτικής Ιστορίας και Παράδοσης και ιδιαίτερη της εξέλιξης και δραστηριότητας του Εμπορικού Πλοίου κυρίως στην ιστορική αυτή περιοχή, καθώς και τη δημιουργία ενός πορτίνα γύρω από τον οποίο θα μπορούν να συγκεντρώνονται όλοι οι ενδιαφέρονται να μελετήσουν και να διατηρήσουν τη ναυτική παράδοση του Αιγαίου.

Το Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου είναι θύμηση από τον Μικονιάτη Γεώργιο Μ. Δρακόπουλο και λειτουργεί από το 1985. Ολα τα έδαφα καλύψθηκαν από τον ίδρυτρο. Κάθε χρόνο πάνω από 10.000 άτομα επισκέπτονται το Μουσείο. Επιπλέον, το Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου, στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του για την προβολή της ναυτικής μας ιστορίας, πήρε την πρωτοβουλία να διασώσει το παραδοσιακό ιστορίφρα «ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑ», που είχε εγκαταλειφθεί εδώ και 10 χρόνια στη Σύρο, κινδυνεύοντας να καταστραφεί από ολοκληρωτικά. Πρόκειται για ένα από τα ωραιότερα αιγαίωνελαγικά σκαριά τύπου «πέραμα» και το τελευταίο που έχει απομείνει. Εί-

χε ναυπιγηθεί στη Σύρο πριν από μισό αιώνα από τον περίφημο καραβομαραγκό Μαυρίκο και τα παιδιά του για λογαριασμό του Μικονιάτη καραβοκύρη Αντώνη Κ. Μπόνη. Είναι χωρητικότητας 90 τόνων, με ολικό μήκος 20μ. και πλάτος 6,38 μ. Την εποχή που τα ξέζινε όφερε 2 ιστούς και πανιά συνολικής επιφάνειας 220 μ².

Πολλοί «Έλληνες και Ενοίοι ειδικοί έχουν ασχοληθεί με το «ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑ». Κατά τη γνώμη τους αυτός ο τύπος σκαριού μας γυρίζει αιώνες πίσω. Ο Καθηγητής Peter Throckmorton υποστηρίζει ότι όταν το πλοίο αριστεραίοτε, θα έχει τελειώσει μια παράδοση 3.000 ετών.

Το ιστοφόρο αυτό παραχωρήθηκε το 1987 στο Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου και στο Δήμο Μικούνι από τον πλοϊαρχό Κωνσταντίνη Μπόνη, για τον αρχικού ιδιοκτήτη, Το Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου Εγκίνεται τη διαδικασία της επισκευής και αποκατάστασης του σκαρίου από τις αρχές του 1988, στο καρνάγιο των Αφών Μαυρίκου στη Σύρο, όπου είχε ψηνηγμένη. Τον Οκτώβρη το πλοίο ρυμουλκήθηκε στον Πειραιά, στο Καρνάγιο του Μανώλη Φαρού, στο Πέραμα, για τη συμπλήρωση της αρματωσίας καθώς τις ιστοφόριας. Η μεγάλη απήχηση που είχε μέχρι τώρα το έργο της διάσωσης και αποκατάστασης του «ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑ» προσωνίζει το επιτυχημένο μέλον και τον είναι μια διαθεβματική ότι βα εκπλήρωσε τον σκοπό του ως πειραματικό σκάφος, ως αντικείμενο μελέτης και έρευνας και ως πηγή γνώσης.

ΒΙΒΛΙΑ

Υπαίθριο Μουσείο Υδροκίνησης Δημητσάνας

Την Κυριακή, 16 Απριλίου, το πρώτο πραγματοποιήθηκε στη Δημητσάνα εκδηλώση σε ενημέρωσης των κατοίκων για το Υπαίθριο Μουσείο Υδροκίνησης που οργανώνεται στο Κεφαλάρι του Αι-Γάννη το «Κοινωφελές Ίδρυμα της ΕΤΒΑ». Η ενημέρωση πραγματοποιήθηκε στο αμφιθέατρο του Γυμνασίου της πόλης, όπου είχε στηθεί και μικρή ενημερωτική έκθεση για την υδροκίνηση στην κοιλάδα του Λούσου, τους μαρποτόμουλους και το σχέδιο του Μουσείου.

Οικονομία και κοινωνία στην αρχαία Ελλάδα

M. I. Finley

Εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1988.

Μεταφρασμένο από τον Ανδρέα Παναγόπουλο, το βιβλίο αυτό του Φίνλεϋ, που αποτελεί συλλογή άρδιων γραμμάτων από το 1953 μέχρι το 1978, αφορά την οικονομικο-κοινωνική διάρθρωση της αρχαίας πολιτείας πάνω, τόσο της Αθήνας όσο και της Σπάρτης. Πρόκειται για σημαντικότατο βιβλίθημα για τους μελετητές του αρχαιοελληνικού πολιτισμού.

Αρώματα και καρυκεύματα της Αρχαιότητας

Paul Faure

Στο βιβλίο αυτό — το οποίο είχαμε σε δήμη την ευκαιρία να παρουσιάσουμε σε προηγούμενο τεύχος μας — σε ουγγραφέας μας δείχνει το πώς να οσφρανόμαστε το διάφορα πρώματα. Τόσο ο ίδιος, όσο και εμείς, έχει μεγαλώσει με την προκαθορισμένη ιδέα ότι ο αρχαίος κόσμος μέριζε μάλλον δάχτυμα (ωφόμι, σκόρδο, καπνό και ξινγκι από τις ζωσιές καθώς και μυρωδιές απ' τη βαριά κουνιών).

Όμως, ο P. F. δεν έμεινε απλά θεωρητικός της ελληνικής «πραγματικότητας». Εποικόφεντηκε την Ελλάδα και έζησε με τους σύγχρονους κατοίκους της σε συνθήκες που δε διαφέρουν πολύ από εκείνες των αρχαίων Ελλήνων: «Έμεινε με βοσκούς και ναυτικούς, μέρισε το ελαιόλαδο, τη ρίγανη, το ρετσίνη. Οι μυρωδιές αυτές ήταν γνωστές στο χώρο της Μεσογείου από τα πολύ παλιά χρόνια, τότε που οι κάτοικοι της Ελλάδας χάραζαν σε πινακίδες τη γραμμική γραφή B: Στις πινακίδες της Πάλου και της Κνωσού (13ος αι. π.Χ.) αναφέρο-

αρχαιολογικά

νται διάφορα αρωματικά φυτά επίσης, σε τάφους βρέθηκαν μικρά σφραγίσμένα μπουκαλάκια που περιείχαν αρώματα. Ο Δωρικός δώμας κόδιος, που κατέκτησε τον Κρητο-μυκηναϊκό, περιφρονεί τα αρώματα, τα αρωματικά φύτα και τις μυρωδιές. Το ελληνικό λεξιλόγιο δεν έχει τη λέξη «βρωμαῖς». Αντί γι' αυτή, χρησιμοποιεί την περιφράση «μωρίζει δάχημα». Οι φουσκές μυρωδιές που προέρχονται από το σώμα δεν αναφέρονται καν και τα μυρωδικά από την καθημερινή ζωή περιορίζονται στην θρησκευτική – και κατά συνέπεια στην ιατρική και τη μαγειρική, που και οι δύο τους σχετίζονται με την υγεία.

Γύρω στα 650 με 500 π.Χ., το εμπόριο των αρωμάτων ανέθε. Η Κόρινθος (Πελοπόννησος), η Σμύρνη (Μ. Ασία), η Ναύπακρη (Αιγαίντος) ειδικεύεται στην κατασκευή αρωματικών ελαύων, αρωματικών κρασιών, βαλανώων και γενικά μπαρδικών. Σάντες και νεκροί αλείφονται με λάδια, μόρο, βαλανόωμο. Ολόκληρη φορτιά πλιών αποτελούνται από τα πολύτιμα αυτά είδη που εισάγονται απ' τη Φοινίκη, την Αίγυπτο, την Κύπρο και αλλού.

Κατά την αρχαική εποχή, τα τρία κυριότερα αρώματα ήσαν το βάλσαμο στηρατού, το λιβανί και το μύρο, στα οποία προσθέδιαν ιαματικές και μεταφυσικές αρετές.

Με τον καιρό ο ιερός αρχαίτης των αρωμάτων αποτελείται με τη μείωση της επιρροής των ιερέων και συγχρόνως με την αυξήση της χρήσης των καλλυντικών.

Όμως, μυρωδίες σαν την νεραντζάς, τη λεμονιάς, της κανέλας, του μοσχοκάρδου κ.ά. φτάνουν στην Ελλάδα μόνο με τις κατακτήσεις του Μ. Αλεξανδρού, ο οποίος άνοιξε τους τρεις δρόμους των καρυκεύματων μέσα από την Περσία, τον Ινδικό Ωκεανό και την Αραβική χερσόνησο. Με το πέρασμα του χρόνου, τα γνωστά αρώματα, που στη μυκηναϊκή εποχή ήσαν μοναχά δώδεκα, στη μυωδική περίοδο έγιναν σαράντα οκτώ!

Αυτά και άλλα πολλά διαβάσουμε στο βιβλίο του Paul Faure, *Parfums of Aromates de l' Antiquity* (ed. Fayard, Paris 1987), στην εισαγωγή του οποίου αναλύονται «άλλα τρόποι του να μυρίζουμε». Το το οκτάριο είναι αφερωμένο στην Αίγυπτο (14ος-13ος αι. π.Χ.). Το 2ο κεφάλαιο αναφέρεται στο Σολούμαντα (Σημιτικός κόδωνς και πολιτισμός). Το 3ο κεφάλαιο αφορά «Τον καιρό της Ήραίας Ελένης» (14ος-13ος

αι. π.Χ.). Το 4ο κεφάλαιο έχει τίτλο «Από τη Σαπφώ της Λέσβου ως την Κλεοπάτρα της Αλεξανδρείας ή επιτακτίκα χρόνια ελληνικών αρωμάτων». Το 5ο κεφάλαιο πραγματεύεται τα ριμακικά αρώματα και τις μυρωδιές και τέλος ο επιλογής θέτει το θέμα της επικοινωνίας με τις μυρωδιές.

μιστού και παιδευτικό ταξίδι στην Κρήτη.

Αρχαίοι δρόμοι της Σπάρτης Jacqueline Christien

Πρωτ. 16ου Διεθνούς Συνεδρίου Ιστορικών Επιστημών, Στούτγαρδ 1989.
«Οι δρόμοι μεταξύ της Σπάρτης και της ευρύτερης περιοχής της, παρά τα γύρω βουνά: άρρ. ποταμοί, δάση, μέσα στην ιστορία: φράγματα ή συγκλίνοντες δρόμοι». Αυτός είναι ο τίτλος του άρθρου της Jacqueline Christien, το οποίο περιλαμβάνεται στα πρακτικά του 16ου Διεθνούς Συνεδρίου Ιστορικών Επιστημών (Στούτγαρδ 1989), που κυκλοφόρησε φέτος. Είναι όμως και το θέμα ευρύτερης έρευνας της ιστορικού, που φέρνει στο φως νέες πληροφορίες, τόσο ιστορικές όσο και αρχαιολογικές – και τεχνολογικές. Στην έρευνα της, η J. C. αναφέρεται πώς οι μεταφορές από έγραφη ήταν πολύ σημαντικότερες από τις πιεστερέστερες ή διάρκειας ήταν ήσαν χαραγμένοι όχι από τους τροχούς αλλά από χέρι ανθρώπου ώστε να χρησιμεύουν, τα παράλληλα αυτά κατά μήκος του δρόμου χαντάκια, ως ράγιες μέσα στις οποίες κυλούσαν οι ρόδες των αμαξών. Λιγοστεύοντας τον κίνδυνο να βγονται από το δρόμο, σε σημεία όπου αυτός ήταν στενός ή επικινδύνος.

Οι δρόμοι αυτοί διασχίζουν τα σπαρτιατικά εδάφη, από τα Ταύγετο στον Πάρνωνα, συνδέοντας τη Σπάρτη με όλη την επικράτεια.

Άγιος Σίμωνος ο Αθωνίτης Συντονισμός έκδοσης: Ιερομόναχος Ιουστίνος Σιμωνοπετρίτης Εκδ. Ακρίτας Αθήνα 1987

«Οι εκδόσεις Ακρίτας οφείλουν την ίδιαροτή τους καθώς και το λόγο υπάρχεις τους στον πνευματικό φωτισμό που εκπέμπει η πρόσφατη αναγέννηση του Αγίου Όρους (...) Τις τελευταίες δεκαετίες το «Άγιον Όρος υπήρξε κυματοθραύστης και καταλύτης συγχρόνως των μεταφυσικών αλλά και των κοινωνικών αδιεξόδων της σύγχρονης Ελληνικής κοινωνίας. Οι εκδόσεις Ακρίτας προσπαθούν να υπη-

Πρακτικά της Γ' Επιστημονικής Συνάντησης ΝΑ Αττικής

Αθήνα 1989

Κυκλοφόρησαν τις μέρες αυτές από τον Επιμορφωτικό Σύλλογο Καλύβιων, σε έντονο 568 σελίδων, οι ανακοινώσεις της Γ' Επιστημονικής Συνάντησης ΝΑ Αττικής, που έγινε στα Καλύβια στις 5, 6, 7 και 8 Ιούνιου 1987. Η έκδοση, της οποίας την επιμέλεια είχε ο Πέτρος Φιλίππου-Αγγέλου, πολύ προσεγγέμινη και καλαίσθητη, περιέχει 26 κείμενα με τη σειρά που ανακοινώθηκαν, με μικρή περιήληψη στην αγγλική γλώσσα.

Όπως φαίνεται και από τα περιεχόμενα, τα θέματα με τα οποία καταπάστηκε τη Γ' Συνάντηση είναι σχετικά με την αρχαιολογία, ιστορία, λαογραφία, περιβάλλον και οικονομία της Μεσογαίας και της Λαυρεωτικής.

Με την έκδοση των Πρακτικών της Γ' Επιστημονικής Συνάντησης, τίθεται για μια ακόμη φορά η ιποθήκη στους υπεύθυνους για τα πολιτιστικά φερίες της περιοχής μας, για τη θεομοβέτηση και τη μόνιμη διοργάνωση του ουδερίου σε τακτά χρονικά διαστήματα, μαζί με την παραλληλή διμοιρίαση ενός επιστημονικού οργανισμού που θα ασχοληθεί συστηματικά με τα ιστορικά και γενικότερα προβλήματα του τόπου.

Το βιβλίο διατίθεται: στα γραφεία του Επιμορφωτικού Σύλλογου Καλύβιων, της Χρυσής Τομῆς Κερατέας και στο βιβλιοπωλείο Λυμπέρη, στο Μαρκόπουλο.

Κρήτη. Μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι

Αννα Κωφού

Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1989

Στις 300 σελίδες αυτού του οδηγού θα βρεις ο ενδιαφερόμενος ό,τι πληροφορίες του χρειάζονται για άνετο, ευχά-

αρχαιολογικά

ρετήσουν τον αρχικό σκοπό της αναζήτησεως και ανακαλύψεως των ορθοδόξων χριστιανικών καταβολών του τόπου μας, ορμώμενες όχι από τη θέση του επανίστη, αλλά από τη σκοπιά του αγνοούντος ερευνώντας και αμφιβολιστούντος με ειδικότης.

Το έργο αυτό, αφιερωμένο στον «Άγιο Σίμωνα του Αθωνίτη», περιλαμβάνει τρία μέρη: Α. Αγιολογικά, Β. Ηγιονογραφικά-μουσικολογικά, Γ. Εικονογραφικά. Ειδικοί επιστημόνες (Ι. Ταραναΐδης, Ε. Σουλογιάνης, Π.Β. Πάσχου, Γρ. Στάθης, Ν. Νικονάνος, Ντ. Παπατράπου) εργάστηκαν για την παρούσατη του θέματος. «Όπως είδαμε, εξετάζεται ο βίος του Σίμωνα του Αθωνίτη, η παράδοση γύρω από αυτούν, και το έργο του. Το βιβλίο αυτό, εκτός από ενδιδιάθρουσα μελέτη, για μια πρωτοπότατη και το έργο της που σημάντησε στην ελληνορθόδοξη σκέψη, αποτελεί και ευχάριστο ανάγνωσμα για όποιους ενδιδιάθρεται για το Άγ. Όρος και την παράδοση».

Τοιχογραφίες της Νάξου Ομαδική εργασία

Εκδ. Μέλισσα, Αθήνα 1989

Στη σειρά «Η βυζαντινή Τέχνη στην Ελλάδα», που εκδίδεται ο οίκος Μέλισσα, κυκλοφόρησε το «Νάξος», γραμμένην από ομάδα ειδικών βυζαντινολόγων. Τα κείμενα συνοδεύονται 85 έγχρωμες και 28 απόρρημαρες φωτογραφίες, δίνοντας ασφαλή εικόνα της βυζαντινής τέχνης στο νησί.

Icone mariane russe
Suor Maria Jonadeo
Εκδ. Morelliana, Brescia 1988

Η συντάκτρια του βιβλίου, Ιταλίδα μοναχή, ανήκει στο ρωμαιοκαθολικό μοναστήρι Ursenski της Ρώμης, που ακολουθεί το βυζαντινό-αλαζικό λειτουργικό τυπικό. Γνωστή και από άλλες εργασίες της που αφορούν τη χριστιανική εικονογραφία, όπως «οι εικόνες παραπάταις της αράτου», «εικόνες της Θεοτούκου», «εικόνες του Χριστού και των Αγίων», ή την αρθρογραφία στο ημερόδιο δημοσιογραφικό όργανο του Κράτους του Βατικανού «L' Osservatore Romano» για τους εικονογραφικούς τύπους των εορτών του ορθόδοξου κόσμου, έχει καταξιωθεί στο

φιλαναγνωστικό κοινό της ιταλικής κοινωνίας. Εκ παραλλήλου, είναι αξιοσημείωτη και η επίδοσή της στη συνγραφή μελετών βυζαντινής λειτουργικής.

Στο παρούσα δύοντα βιβλία τούτης (120 σελίδες, 8 έγχρωμες εικόνες και 51 μουρόσαπερες), η συγγραφέας ασχολείται με την έκθεση ιστορικών, καλλιτεχνικών και λειτουργικών πληροφοριών για πεντίνα μια ρωσική θεομητορικές εικόνες. Στο σχόλιο καθέ εικόνας παραβλέπει και γραμμική απεικόνιση της μέσα στο κείμενο. Στο τέλος ακολουθεί προσευχή, ή ώμονο, ή άλλο λειτουργικό κείμενο από τους θησαυρούς της ανατολικής λατρείας. Η εργασία διαπερνά σε δύο ενότητες, που περιλαμβάνουν η μεν πρώτη εικόνες που γιορτάζουν σ' όλη τη ρωσική Εκκλησία, τη δε δεύτερη εικόνες αναφέρομενες σε τοπικές γιορτές (...).

«Ολες αυτές οι εικόνες ας επί το πλείστον ανήκουν στον εικονογραφικό τύπο της Οδηγήτριας και μερικές έχουν διατηρηθεί από την Κωνσταντινούπολη ή από άλλες πόλεις και περιοχές του βυζαντινού κράτους, όπως τη Λαζαρέπολη, τη Λερόδαλμα, την Κύπρο, το Άγιο Όρος κλπ. Το βιβλίο αυτό της μοναχής Maria Donadeo συνιστά ευχάριστο ανάγνωσμα για τους γνώστες της ιταλικής γλώσσας, χρήσιμο βοηθόμας για τους ασχολούμενους θεωρητικά και πρακτικά με τη βυζαντινή εικονογραφία και επικαίο μέρος για να τημβεψῃ η κλιερτηρίδα της ρωσικής Εκκλησίας.

Κώστας Π. Χαραλαμπίδης
Επ. Καθηγητής Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης

**Η ενότητα του ελληνισμού
κατά τον Σπ. Ζαμπέλιο**
Ιωάννης Ζ. Οικονομίδης

Εκδ. Ιωλέκος, Αθήνα 1989

«...)Στην πορεία για τη σύνταξη της παραπάνω εργασίας μας, διαπιστώθηκε την παντελή απουσία κάποιας αυστηροπικής μελέτης για το έργο του Σπ. Ζαμπέλιου, ιδιαίτερα μιλώντα για το ιστορικό έργο του. Οι κυριότεροι λόγοι, στους οποίους οφείλεται η απουσία τέτοιας μελέτης είναι: α) Η δυσκολία ανάγνωσης και περισσότερο κατανόησης, λόγω της γλώσσας που χρησιμοποιεί ο Ζαμπέλιος, των συγγραφών αυτού, β) η ιστορική μέθοδος που χρησιμοποιεί,

η οποία είναι καινοφανής για τους Έλληνες ιστορικούς, ακόμα και τους σημερινούς, και γ) η επισκίαση του από τον εθνικό ιστορικό μας, τον Κωνσταντίνο Παπαρρηγόπουλο.

Αποτελεί δεδομένο, λοιπόν, ότι ο Ζαμπέλιος (1815-1881), σημαντικότατος ιστορικός του Ελληνισμού, παρέμεινε και παραμένει αγνοούμενός απ' τους ιστορικούς και απ' το λαό. Οι αποσπασματικές μελέτες, που ελάχιστες πιτύχεις του ιστορικού του έργου καλύπτουν, κυριαρχούν στην βιβλιογραφία. Και είναι περιττό να τονίσουμε ότι ο Ζαμπέλιος με δυσκολία αποκαλύπτεται μέσα απ' αυτές.

Η παρούσα μελέτη μας, «Η ενότητα του Ελληνισμού κατά τον Σπ. Ζαμπέλιο», επιχειρεί να παρουσιάσει μια σημαντική πιτύχη του έργου του ιστορικού, με τρόπο ουσιτηματικό και ολοκληρωμένο. Πρέπει να τονιστεί ότι η ενότητα του Ελληνισμού είναι το στοιχείο που κυριαρχεί στο Ζαμπέλιο. Κι όμως, μέχρι σήμερα κανένας δεν καταπάτησε με τη συνολική έρευνά της, αλλά μόνο μέν παραμέτρους της. «Ολοι μιλούσαν κι έγραφαν για την ενότητα του Ελληνισμού, που πρώτος ο Ζαμπέλιος διακρίεται, αλλά κανένας ολοκληρώμενα δεν παρουσιάσει αυτή, σύμφωνα με τις απόψεις του ιστορικού».

Σχέδια πόλεων και εφαρμογή τους στην Ελλάδα του 19ου αιώνα

K. Καυκούλα, N. Παπαμίχος,
B. Χαστάσης

Η έρευνα «Σχέδια πόλεων και εφαρμογή τους στην Ελλάδα του 19ου αιώνα» ανατέθηκε από το ΥΠΕΤ και εκπονήθηκε στο Εργαστήριο Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Τμήματος Αρχιτεκτόνων του Α.Π.Θ.

Η ουγκόρτηση του νεοελληνικού κράτους συμβαδεῖ με μια εκτεταμένη πολεοποιητική δραστηριότητα. Η εκπόνηση πολεοδομικών και ρυμοτοικών σχεδίων παλιών και νέων οικισμών, παράλληλα με τη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου και την οργάνωση των σχετικών κρατικών υπηρεσιών, υπήρξαν από τα πρώτα μελήματα του Καποδιστρίου. Η δραστηριότητα αυτή συνεχίσθηκε ολόκληρη την οθωνική περίοδο. Απόκτησε αρκετά νωρίς μία «κανο-

αρχαιολογικά

νικότητα», που στη συνέχεια έγινε μια σταθερή λειτουργία του κράτους. Η προσπάθεια ζεκίνει με την αποκατάσταση των κατεστραμμένων πόλεων. Εκπονήθηκαν για τους σημαντικότερους οικισμούς και νέοι δημοιουργήθηκαν.

Η σταθερή επανάληψη αυτής της διαδικασίας αμέσως μετά την προσδρόμηση νέων περιοχών (Θεσσαλία και αργότερα Μακεδονία, Ήπειρος, Θράκη) μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι η πολιτική αυτή δεν ήταν ένα συγκριακό φαινόμενο αλλά δομικό στοιχείο στη διαμόρφωση του νέου εθνικού κράτους. Ωνέχει δηλαδή στοιχεία προγράμματος που ξεπερνούν τις απαιτήσεις της στημάτης και υπόδειχνουν αυτό που βρίσκουμε και σε άλλους τομείς της κοινωνικής εξέλιξης. Την κυριαρχία της βουλευτιστικής στη δραστηριότητα του κράτους. Μια κρατική πολιτική που δεν ρυθμίζει απλώς ή τακτοποιεί υπάρχουσες αντιθέσεις, αλλά θέλει να επιβάλει ένα ορισμένο μοντέλο στην κοινωνία. Εδώ, τη σχεδιασμένη πόλη στη θέση του αυθόρυμπου, ιστορικά διαμορφωμένου οικισμού.

Η ιστορία των σχεδίων πόλεων είναι ταυτόχρονα μια εισιτήρηση του πώς διαμορφώθηκε το τελικό αποτέλεσμα μέσω από τη συνεχή σύγκρουση των κρατικών προθεσμών και της πρωτοβουλίων και των αντιπάτσων της κοινωνίας και του χώρου. Η διαμόρφωση του οικιστικού δικτύου, η ιεράρχηση του, το μέγεθος η διάδρομος και η ύψημετριά των πολεοδομικών σχεδίων, η κατάληψη του αστικού χώρου και η πολεοδομική του οργάνωση, είναι ζητήματα ανοικτά για περαιτέρω διερεύνηση.

Η παρούσα έρευνα δεν είναι παρά το πρώτο βήμα σ' αυτή την ευρύτερη κατανόηση του σχηματισμού του νεοελληνικού αστικού χώρου. Περιορίζεται στον εντοπισμό του διάσπαρτου, ημι-κατεστραμμένου, ανεπαρκώς μελετημένου υλικού, στη συγκέντρωση και πρώτη κατάταξη του και στη διατύπωση ορισμένων έρωπτημάτων που η δερεύνηση τους πρέπει να ακολουθήσει. Η έρευνα βασίστηκε στη συγκέντρωση και ταξινόμηση πρωτογενών κυρίων, αλλά και δευτερογενών υλικού, που αφορά τα ίδια τα σχέδια που εκπονήθηκαν, τα νομοθετικά μέτρα που τα συνόδευσαν και τους οργανωτι-

κούς, διοικητικούς και επικαίους μηχανισμούς που συστάθηκαν για την υλοποίησή τους. Πηγές απ' όπου αντλήσεις πρωτογενάς αποτέλεσμαν κυρίως το Αρχείο σχεδίων του ΥΠΕΧΩΔΕ και συμπληρωματικά τα κατά τόπους αρχεία πολεοδομικών γραφείων. Ξένα αρχεία δεν στάθηκε δυνατόν να ερευνηθούν, εξαιτίας των περιορισμένων οικονομικών μέσων της έρευνας.

Το χρονικό διάστημα που καλύπτει η έρευνα είναι η περίοδος από την άφιξη του Καποδιστρίου μέχρι την έναρξη των Βαλκανικών πολέμων και περιλαμβάνει οικισμούς που εντάσσονται στα τόπες όρια του κράτους. Από την έρευνα εξαρθρώθηκαν η Αθήνα και ο Πειραιάς, γιατί η σημασία και το πλήθος των σχεδίων που εκπονήθηκαν για τους δύο αυτούς οικισμούς έβεταν προβλήματα διαφορετικής καπογραφίας από αυτά που την έρευνα θέλησε να αντιμετωπίσει. Εξάλλου τα σχέδια αυτών των δύο πόλεων έχουν ήδη αποτελέσει αντικείμενο ειδικών μελετών. Η τελική έκθεση της έρευνας αποτελείται από δύο τεύχη.

Το πρώτο τεύχος, **Μέρος Α'**, συνολικής έκτασης 208 σελ., περιέχει:

α. Μια συνοπτική αναφορά στο ιστορικό πλαίσιο της περιόδου, με επισημάνων οικονομικών, πολιτικών και άλλων αναγκαιοτήτων που προκαλέσαν τα πολεοδομική κρατική παρέμβαση.

β. Μια αναφορά, ταξινόμηση και συσχέτιση με τα γενικότερα φαινόμενα κρατικής συγκρότησης των διοικητικών, νομοθετικών και επικαιδευτικών μέτρων με τα οποία το κράτος υποστήριξε την πολεοδομική του δραστηριότητα.

γ. Γενικότερα και επί μέρους συμπεράσματα για την έκταση, το χαρακτήρα και τα αποτελέσματα αυτής της δραστηριότητας.

Το **Μέρος Α'** περιλαμβάνει επίσης χάρτες και πίνακες με τις χρονικές και γεωγραφικές κατανομές των σχεδίων, των νομοθετιών και γενικά των σχετικών ρυθμίσεων, καθώς και τις αρχειακές και βιβλιογραφικές πηγές που χρησιμοποιήθηκαν. Τέλος, σε παράτημα καταχωρώνται τα σημαντικότερα νομοθετικά κείμενα της περιόδου που αφορούν την εκπόνηση και εφαρμογή των σχεδίων και τη ρύθμιση του χώρου γενικότερα.

Το δεύτερο τεύχος, **Μέρος Β'**, συνολι-

κής έκτασης 921 σελ., σε δύο τόμους, περιέχει με αλφαριθμητική σειρά (τόμος I, Α-Κ, και τόμος II, Λ-Ω) τα σχέδια πολέων που συνδέονται από συμπληρωματικό χαρτογραφικό υλικό και από ειδικά μπτρώα με καταχωρημένα διοικητικά, πληθυσμιακά και οικονομικά χαρακτηριστικά των οικισμών. Οι ειδικές πηγές αυτού του τεύχους περιλαμβάνονται στο βιβλιογραφικό πίνακα του τόμου I. Τέλος, όταν πρέπει να επισημανθεί η άμεση ανάγκη να διαφύλαχθει, συντηρηθεί, ταξινομηθεί και να γίνεται προστό στους μελετητές το σημαντικότατο αρχειακό υλικό των σχεδίων πόλεων του πρώτου αιώνα ζωής του νεοελληνικού κράτους, το οποίο συνιστά ένα πολύτιμο μέρος της πολεοδομικής ιστορίας μας.

Κηφισιά, ομορφιά και μνήμη

Εκδ. Συλλόγου Προστασίας Κηφισιάς, Αθήνα 1989

Από τον Σύλλογο Προστασίας Κηφισιάς, με κείμενο της Μαρίας Καραβία, με φωτογραφίες της Λ. Έβερτ, της Ντ. Μπανιδή και της Μ. Φακίδη και με καλλιτεχνική επιμέλεια της Λ. Μπατζάνη, κυκλοφόρησε μία έκδοση πολυτελείας (τιμή: 5.000 δρ.) για το συνεχώς παραπομένο και δομογόνως πρόστιο της Αθήνας, που μέρικα πρό τονιού αποτελούσαν και έναν από τους πνευματικούς της. Η γνωστή δημοποιήρας Μ. Καραβία, ιδιάιτερα ευαίσθητη σε θέματα πολιτισμικής κληρονομίας, έκανε μία πραγματική έρευνα, σε γραπτές και προφορικές πηγές, και κατέφερε να ζωντανεύει τη ζωή στην Κηφισιά αλλά και να δώσει ιστορικά στοιχεία που οι περισσότεροι αγνοούσαν, ενώ οι φωτογραφίες μπορούν να θεωρηθούν τεχνικά άισθημα.

Μια έκδοση που δινει ιδέες και για άλλους παρόμοιους απόλυτογενείς να προωθήσουν στη συλλογή και έκδοση υλικού, πριν αυτό εξαφανιστεί οριστικά.

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

Ελληνική και Κοινοτική νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος

Αγγελική Καλλία-Αντωνίου
Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα 1989

Με τον παραπάνω τίτλο εκδόθηκε συλλογή αναφορών σε νομοθετικά κείμενα για την προστασία του περιβάλλοντος

αρχαιολογικά

της ειδικευμένης σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος δικηγόρου κ. Καλλίδη-Αντωνίου. Η ίδια συγγραφέας μας είχε δώσει, πριν δύο χρόνια, ένα χρήσιμο εγχειρίδιο, με τον τίτλο **Περιβάλλον, νομοθεσία και δικαιώματα του Έλληνα πολίτη**. Το παρόν βιβλίο χαρακτηρίζεται από τον κ. Βάσο Ρώπη, πρώην Πρόδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας και πρώην Υπουργό Δικαιοσύνης, γνωστό για τις περιβαλλοντικές ευαισθησίες του, ως «πανδέκτης» των διπάστων διατάξεων, από τον οποίο «ενδιαφέρομενος ερευνητής πληροφορείται με ασφαλεία τι υπάρχει στο χώρο που τον απασχολεί».

Επιμελής ανάγνωση των σελίδων 113-116 πειθεί ότι, δυντυχώς, ο κ. Ρώπης υπερβάλλει και δεν πρόκειται για «πανδέκτη», αλλά καλά θα κάνει για «ενδιαφέρομενος ερευνητής» να αναζητησει και αλλού, άλλες πηγές, αφού, εκτός από ορισμένα βασικά νομοθετήματα, υπάρχει αναφορά παλιούσσατα σε διά τη συγγραφέας μεταξύ άλλων, και συγκεκριμένα νομοθετήματα για... επτά αρχαιολογικά τόπους! Δεν μπορούμε, λοιπόν, να μιλάμε σύστημα για πανδέκτη ούτε για συστηματική συλλογή, αλλά για ιδιωτική (και ελιπτή) συλλογή τίτλων και αριθμών κάποιων νομοθετήματων που αφορούν τα περιβάλλοντα. «Αλλώστε, είναι δινοτόντο να γίνει σήμερα παρόμιος πανδέκτης μόνο από ένα άτομο: Σημειώνω ότι στο πρόλογο του κ. Ρώπη φέρει ημερομηνία 15.11.1988, ενώ η συγγραφέας δεν αναφέρει το παραπέρα για τη μέθοδο που ακολούθησε και για τα κριτήρια που υιοθέτησε, ενώ εξηγεί ότι «αποκόπης της έκδοσης αυτής είναι να δώσει στους ενδιαφέρομενους φορείς και πολίτες την απαραίτητη πληροφόρηση για την επίλυση των προβλημάτων περιβάλλοντος που τους απασχολούν» (η υπογράμμιση δική μου)..»

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

Εκδόσεις Αρχείου Ελληνικής Νεολαίας

Γεν. Γραμματεία Νέας Γενιάς

Από το 1986 η Γραμματεία Νέας Γενιάς του Υπουργείου Πολιτισμού πήρε την πρωτοβουλία για συγκρότηση και έκδοση μελετών ενός «Ιστορικού Αρχείου της Ελληνικής Νεολαίας». Η προσπά-

θεια αυτή είναι από τις λίγες του κυβερνητικού τομέα, που κατά την περίοδο 1981-89 απέδωσε έργο και προχώρησε στη δημιουργία δύο των 15 πρωτότυπων μελετών, με βασικό στόχο την κάλυψη πραγματικού κενού που υπήρχε στο χώρο της έρευνας, για θέματα που αφορούν την ιστορία της ελληνικής νεολαίας.

Το φάσμα που καλύπτουν οι μελέτες που ήδη εκδόθηκαν είναι ευρύτατο και εκτείνεται από έρευνες για τους μαθητευμένους στις κομπάνιες των κτιστών της Πελοπονήσου και για την κατασκευή πρωτόβαθμων σχολείων κατό τον 19ο και τον 20ό αιώνα, μέχρι τις απεικονίσεις για τη νεολαία από τη μεταξύνοικη δικτατορία (και τις σχέσεις των ανάλογων του ιανουάριου και του φασιστικού καθεστώτας). Πολύ αξιόλογη προσπάθεια, που επλίζουμε να συνεχιστεί απρόσκοπτα. Τα βιβλία του Αρχείου διατίθενται κεντρικά από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (οδός Σοφοκλέους), σε τιμές πολύ προσιτές.

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

X. K. Άντερσεν:
«Οδοιπορικό στην Ελλάδα»
Μετάφραση Allan Lund
Εκδ. Βιβλιοπωλείου της Εστίας,
Αθήνα 1989

Ανατυπώθηκε το «Οδοιπορικό» του συγγραφέα παραμιθών, Δανού Άντερσεν, που ήρθε και έμεινε για ένα μήνα στην Ελλάδα, το 1841. Περιέχει ενδιαφέρουσες παραπήρησης για την κατάσταση κυρίων στην Αθήνα της εποχής, περιγραφή του βράχου της Ακρόπολης με λεπτομέρειες για την πόλη της Αθήνας (σελ. 53), ακόμα και την ατμόσφαιρα της (σελ. 48-50), για το Δαφνί, για την Φιλοπάτα (σελ. 71-72), για τον Θηβαίο (86-87), για τον περίφημο Αυστριακό πρεσβευτή Πρόκες-Οστεν (σελ. 88), ενώ συναντάμε και κρίσεις για «Έλληνες και Τούρκους, του τύπου «οι Τούρκοι μου άρεσαν περισσότερο. Είναι τίποι και καλόκαρδοι» (σελ. 85). Η μετάφραση είναι ρέωσα και με υπομηματισμός του μεταφραστή παρουσιάζει πληρότητα. Είναι ενδιαφέρονταν, τελικά, κανείς πώς ένας υπερευαίσθητος συγγραφέας και μοναδικός, ίσως, μέχρι σήμερα παραμυθάς είνε

την Αθήνα της εποχής μόδις εππά χρόνια αφότου είχε γίνει πρωτεύουσα του νέου κράτους, αλλά με μάτι ενός αφεγγάδιστου και πραγματιστή παρατηρητή.

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

Οι αναστατικές εκδόσεις του Διον. Ν. Καραβία

Επειρονύν τους 220 οι τίτλοι παλαιών βιβλίων, διασυνέργειαν των πειραιώτων σήμερα, που οι εκδόσεις Δ.Ν. Καραβία έχουν προβεί σε «αναστατική» επανεκδόσιο τους: Στους τίτλους αυτούς περιλαμβάνεται τελευταία και η «Γενική Εφημερίς της Ελλάδος» της καποδιστριακής εποχής, της οποίας άρχισε η ανατύπωση, δημα και μονογραφίες για τους Σλάβους στην Πελοπόννησο (του Ζερλέντη) και για τους Αλβανούς (του Λαμπρινίδη, για την Πελοπόννησο επίσης, και των Κουπιτώρω και Πασχιδή), θέματα για τα οποία το ενδιαφέρονταν αναζητιώνεται πάλι, με τις εξελίξεις στη Βαλκανική. Η κίνηση των βιβλίων αυτών γίνεται ιδιαίτερα προς ξένα ιδρύματα και βιβλιοθήκες, οι οποίες είναι πολύ προστετές και κατάλογοι τους μπορούν να σταλούν στους ενδιαφέρομενους από τον εκδότη (Ασκληπιού 67 και Ερεσούσι 1, Αθήνα, 106 80).

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

Ενάλια
Ενημέρωτικό δελτίο, τ.1A
Εκδ. του Ι.ΕΝ.Α.Ε.
Αθήνα Φεβρουαρίου 1989

«Τα πράγματα λειτουργούν παράξενα κακιά φορά. Θα έλεγε κανείς ότι ακολουθούν τη δική τους νομοτελεία και εξελίσσονται ερήμην της οργάνωσης και της λογικής, όταν αυτά βρουν τις κατάλληλες συνθήκες και υπάρχουν εκείνες που θα τα ευνοήσουν. Πέρασαν δεκαπέντε χρόνια από την ίδρυση του Ινστιτούτου Εναλίων Αρχαιολογικών Ερευνών.

Παραδίλληλα, σ' ολόκληρο το μεσογειακό χώρο η υπερβούχη αρχαιολογική έρευνα αναπτυσσόταν με ραγδαίους ρυθμούς, και στη γειτονική Τουρκία η μία ανασκαφή διαδεχόταν την άλλη, βάζοντας την Ελλάδα στη θέση του

αρχαιολογικά

θεατή.

Όμως, εδώ και δύο χρόνια περίπου, μαζέψαμε τις δυνάμεις μας και δρομολογήσαμε μια νέα και δύσκολη προσπάθεια για να νασφάλουμε το Ινστιτούτο στο «παιχνίδι».

Για να ενισχύουμε αυτό το κλίμα, παρόλες τις σοβαρές οικονομικές δισαρέρειες, αποφασίσαμε να προχωρήσουμε στην οργανωμένη έκδοση του ενημερωτικού μας δελτίου «Ενδιά», σε μορφή περιοδικού. Οντητό, από τη δεύτερη (ουσιαστικά την πρώτη στη νέα μορφή) έκδοσή του, εκπληρώνει ένα στόχο που το Ινστιτούτο είχε θέσει από την αρχή κιδάς της ίδρυσής του. Τώρα μα τιρούμε να επικοινωνούμε ουσιαστικότερα και συχνότερα με όλα τα μέλη μας, ότι κυκλοφορούν οι προσάρσεις του Ινστιτούτου και όταν τα μέλη του θ' αποκήρουν τη δυνατότητα να δημιουργούν σ' αυτό όρβη, μελέτες και ανακονώσεις, για θέματα σχετικά με το χώρο δραστηριότητας του Ι.ΕΝ.Α.Ε., μέσα στα πλαίσια των οκοπιών του Ινστιτούτου.

Το περιοδικό διατίθεται στην τιμή των 250 δρχ. Μπορείτε να το πάρετε από τα γραφεία, Α.Δ. Σούτσου 4 - Αθήνα 106 71 (τηλ. 3603661). Ακόμα μπορείτε να γίνετε συνδρομητές και να το λαμβάνετε ταχυδρόμικα. Συνδρομή επιστρεπτέας απλής: 1000 δρχ., φοιτητική: 700 δρχ., ΝΠΔΔ: 2000, Υποστριτέες: 4000 δρχ. και Δωρητές: 8000 δρχ.

Η Κύμη
Εύβοια, λαϊκός πολιτισμός Γ'
Δημ. Χρ. Σέττας
Εκδ. Επ. Ευβοϊκών Σπουδών, Αθήνα
1988

«Κατά την παράδοση, η σημειρινή Κύμη κιτίστηκε από εννιά οικογένειες, που ήρθαν από την κοιλάδα του Οξελίθου το 1700. Επίτης ήρθαν και Κρητικοί και εγκαταστήθηκαν και έγιναν μόνιμοι κάτοικοι της. Και Σφινοί κατάκτησαν την Κύμη. Εφταναν κι αυτοί και έφεραν μάζι τους και την αγγειολαθατική τους τέχνη, το 1905 υπήρχε στην Κύμη αδελφότητα Συνφύλων». Στον τόμο αυτών περιλαμβάνονταν, στο Α' μέρος «μνημεία του λόγου», ήτοι 145 τραγουδιά, ενώ το Β' μέρος το αποτελούν οι «παραδοσιακές πράξεις και ενέργειες».

Εμείς

Ο κόσμος της
Εθνικής Τράπεζας
Τεύχος 18, Δεκέμβριος 1988

Στο τελευταίο αυτό τεύχος του τόσο καλαίσθητου και προσεγμένου τριμνίσιου περιοδικού της Ε.Τ. βρήκαμε μερικά όρθρα που πιθανώς να ενδιαφέρουν τους αναγνώστες της Αρχαιολογίας: «Τα νοιμάσματα των Ολυμπιακών αγώνων», της Αγγελικής Βαρελά. Τα νοιμάσματα των ολυμπιαδών ήταν δεμένα με τη λατρεία και τους οκουπούς που υπηρετούσαν. Οπότου, μέσα σ' αυτά τα πλαίσια υπήρχε – τουλάχιστον μέχρι τα μέσα του 4ου αιώνα – μια τάση καινοτομίας, που ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με το συνηθισμένο στρατηγισμό των άλλων ελληνικών νομιμοτάτων κοπελών.»

«Το μοναστήρι της Παναγίας της Χοζοβιώντσας στην Αμυρόγη, της Λίλας Μαραγκού: Συμπλήρωθηκαν 900 χρόνια από την επίσημη ίδρυση του Μοναστηρίου της Χοζοβιώντσας στη 1088 από τον αυτοκράτορα του Βυζαντίου Αλέξιο Α' τον Κομνηνό. Το άνων Χοζοβιώντσα συνδέεται με τον τόπο καταγωγής της εικόνας της Παναγίας, τη Χοζόβια ή το Χοζόβι της Πλασιατίνης. Σύμφωνα με την μακραίην προφορική, ζωντανή ως σήμερα, παράδοση, η ζέλωση της εικόνας στην Αμυρόγη, με θαυματουργό τρόπο, ανάγεται στους χρόνους των «Εικονομάχων», ανάμεσα στον 7ο και το 9ο αιώνα. Επίσης, στο τεύχος αυτό γίνεται η παρουσίαση του μηρολογίου που κυκλοφόρησε η Τράπεζα (1989), αφερεμένο στο Ολυμπιακό ιδεώδες, και με επιστημονική επιμέλεια του αρχαιολόγου Νικολάου Γιαλούρη, που το καθιστά δοκίμιο για την αρχαία ελληνική σκέψη.»

Τετράμηνα

Περιοδική έκδοση, τετραμηνιαία, που γνήσιεται στην Αμφίσση. Το 38ο τεύχος του περιοδικού, με ποικιλή διάλεκτη υλή, ενδιφέρει όσους ασχολούνται με τα αρχαιολογικά, γιατί περιέχει όρθρο του αρχαιολόγου Παν. Πάντου, που πραγματεύεται το θέμα των αρχαίων πορτρέτων. Επίσης στο τεύχος αυτό δημοσιεύεται κείμενο που αφορά τις δραστηριότητες της Εφορείας Δελφών.

Έχει ένα όρθρο, που μπορεί να ενδιαφέρει τους αναγνώστες μας, είναι η ιστορική μελέτη: Διάγραμμα διδασκαλίας Ελλήνων γραμματικών για το χρόνο του ρήματος = 2499, του Γ. Τσουκνίδα.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

«Γνωριμία με την αρχαία
Φάρσασκο»

Από τον κ. Θεοδ. Παλιούγκα λάβαμε το παρακάτω κείμενο, που μας έστειλε σύμφωνα με την επιθυμία του Συνδέσμου Φιλολόγων Ν. Λαρίσας:

«Η τοπική ιστορία, το ιστορικό που βρίσκεται δημόσια μας, στον τόπο που γεννήθηκαμε, στην πόλη και ακόμα στη γειτονία μας, σήγουρα ήταν κάτι ξένο στα δεδομένα της ελληνικής εκπαιδευτικής προσπάθειας.

Τελευταία, επιστημόνηκε η ουσιαστική απουσία της τοπικής ιστορίας από τα προγράμματα των ελληνικών σχολείων και τονιστήκε τη επιτακτική ανάγκη της εισαγωγής της, συμπληρωματικά και σε μια πρώτη φάση πειραιατικά, πλάι στην υλή της γενικής ιστορίας. Μέσα από τη γνωριμία της τοπικής ιστορίας γίνεται περισσότερο ενδιαφέροντα και για γενική ιστορία, με την οποία συνδέεται η οργανική. Από την άλλη, δινεται η δυνατότητα στους μαθητές να αναπτύξουν πραγματική, ιστορική συνείδηση και να ενταχθούν μέσα στην τοπική κοινωνία καθηπτικά. Το παρδείγμα πολλών χωρών (Κύπρου, Αγγλίας, Γερμανίας κ.α.) και τα αποτελέσματα των εκεί προσπάθειών είναι ενθαρρυντικά και για κάτι ανάλογο στον τόπο μας.

Προς την κατεύθυνση αυτή, ξεκίνησε την εργασία της εδώ και τεσσάρις μήνες, με έντονο ενθουσιασμό και ενδιαφέρον, μια ομάδα εικοσι μαθητών του 2ου Γυμνασίου Φαρασάλων, με την καθοδήγηση του καθηγητή τους, κ. Θεοδόρου Παλιούγκα. Αποτέλεσμα της δουλειάς τους, η ιστορία της πόλης των Φαρασάλων από τα προϊστορικά ως τα πρώτα υπέζαντα χρόνια. Η δύσκολη φάση της συγκέντρωσης του υλικού έχει ολοκληρωθεί και οι μαθητές τώρα,

αρχαιολογικά

χωρισμένοι σε τρεις ομάδες, έχουν αναλάβει ισάριθμους τομείς έρευνας – προϊστορία, ιστορία, αρχαιολογία. Παράλληλα με την καθαρά ερευνητική αυτή δουλειά, οι μαθητές, με μικρές εξορμήσεις τους στο χώρο της αρχαίας πόλης, άρχισαν τη φωτογράφηση των συνδρέμων αρχαίων οικοδομέματων, των τειχών κ.ά., ενώ μια άλλη, «καλλιτεχνική» ομάδα επισκέπτεται ένα μεγάλο χάρτη της αρχαίας πόλης και γύψινη μακέτα της περιοχής για μόνιμη έκθεση στο χώρο του σχολείου. Επίσης, σχεδιάζεται και η συγκρότηση μικρής «αρχαιολογικής συλλογής» στρατών, που περιουσιαλέζουν οι μαθητές. Επιθυμία των μαθητών είναι, όλη αυτή η δουλειά να παρουσιαστεί στο κοινό της πόλης τους, με εορταστική εκδήλωση για την τοπική ιστορία, κλείνοντας έτσι τη φετινή σχολική χρονιά. Μία αξέλογη προσπάθεια, που σύγχρονα θα πρέπει να έχει συνέχεια και σε άλλα σχολεία του τόπου μας...

Αγαπητή «ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ»,

στο τεύχος 30 (Μάρτιος 1989) δημοσιεύεται επιστολή του Κ. Γίαννη Νεραντζή, η οποία ανφέρεται σε δικό μου κείμενο του τεύχους 29 (Δεκ. 1988), σ. 93-94, για τα συνέδρια του Αγρινίου. Δεν θα ζήξω ίσως ο κόπος γ' αν ισχύει διάλογος για το θέμα, αν ο Κ. Νεραντζής δεν έκανε ωρισμένες παρεπήγματικές και δεν διέπραττε ωρισμένα λόγη (αν όχι απότομα φρασσολογίας, οπωδόποτε καλπροάρτετα. Εν συντομίᾳ:

α) Το κείμενό μου, που δημοσιεύθηκε στα «Αρχαιολογικά», μέρος του περιοδικού αφερόμενου σε ειδήσεις, χρονικά και κριτική, μετέφερε στους αναγνώστες του περιοδικού τις δικές μου εντυπώσεις από το συνέδριο. Αποτέλουσε ένα χρονικό με ελάχιστες, επιγραμματικά διατυπωμένες, κριτικές παραπρήσεις, που έκανα συμμετέχοντας ενεργώς στο συνέδριο. Ο κ. Νεραντζής προφανώς διαφωνεί με δύος παραπρήσεις έκανε σχετικά με την δική του ανακοίνωση, καθώς και των κκ. Μ.Τόλτος Δόγκα και Κ. Σουέρεφ. Σεβαστή για γνώμη του, και κανείς δεν εμπόδισε κανένα να μεταφέρει άλλες τυχών εντυπώσεις από τις εργασίες και τις αυστηρήσεις του συνεδρίου, διαφορετικές ενδεχομένως από τις (ενυπόγραφες) δικές μου.

β) Μία παρουσία σε ενός συνεδρίου γι-

νεται αμέσως μετά την διεξαγωγή του και όχι όταν εκδοθούν τα πρακτικά, που συνήθως αργούν πολύ. Στην περίπτωση του κειμένου μου έχουμε σύντομη ενημερωτική παρουσίαση με κάποιες προσωπικές κρίσεις: αν είχαν εκδοθεί τα πρακτικά δεν θα υπήρχε τέτοια ανάγκη, παρά μόνο ενδεχομένως ανάγκη βιβλιοκρίσιας. Τώρα, οι απαρτητήρισης περιέχουν κάποιας κρίση για την διαπραγμάτευση κάποιους θέματας, αυτό πολύ απέγκει από το να παρουσιάζεται στο συγγραφεύς του κειμένου ως «τιμητής». Ο κ. Νεραντζής προφανώς θα προτιμούσα ένα κείμενο που δεν θα ήταν τίποτε άλλο από επανάληψη του προγράμματος του συνεδρίου. Άλλα σ' αυτή την περίπτωση δεν θα χρειαζόταν να γραφθεί χρονικό και να μεταφέρονται εντυπώσεις.

γ) Δεν θα διδάσκωντας ως προς το να παρουσιασθούν και άλλες ανακοινώσεις στο χρονικό, άλλα σ' αυτή τη σειρά απέγκει από την επόμενη τους παρουσία την επόμενη σειράς και ωρισμένες άλλες, και διότι το περιοδικό ονομάζεται ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ, καὶ διότι θεωρεί τον επαυτό μου λιγότερο αρμόδιο για την περίοδο αυτή, και (β) ότι από την ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ζητήθηκε να μη υπερβαίνει το κείμενό μου ορισμένη έκταση. Κλείνοντας δεν θεωρά αρχηγότη την δημοσίευση της επιστολής του κ. I. Νεραντζή, διότι ακριβώς δινει την ευκαιρία να εξετασθεί από μεθοδολογικής και δεοντολογικής σκοπούς τα πρέπει να περιλαμβάνει το ενημερωτικό χρονικό ενός συνεδρίου: κατάλογο ομιλητών και θεατών μόνο, και κάποιες (ενίστε διαδρόμετος) κρίσεις και εντυπώσεις;

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Πάντος Α. Πάντος

Αγαπητή ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Σχετικά με την επιστολή του κ. Παπαμαθαίκη που δημοσιεύεται στο προηγούμενο τεύχος σας και αφορά την κατάσταση του αρχαιολογικού χώρου Παλαιοκάστρου Σητείας ήταν θέλημα σας γνωρίσατε τα πιο κάτια με την παράληπτη να φιλοξενηθούν στο περιοδικό σας για την ενημέρωση των αναγνωστών σας. Προκαλεί πράγματι εντύπωση το ενδια-

φέρον του κ. Παπαμαθαίκη για τον αρχαιολογικό χώρο του Παλαιοκάστρου και οφείλω να ομολογήσα ότι οι νεοέλληνες – και μεταξύ αυτών και οι Παλαικαστριανοί – δεν μας έχουν συνηθίσει σε τέτοιες ευαισθησίες γύρω από την αρχαιολογική μας κληρονομία. Όμως θα πρέπει να τονίσω ότι οι κρίσεις του επιστολογράφου σας θα ήταν τεκμηριωμένες εδώ μαζί με την αγαθή του πρόσθετη επιζητήσεις και την αντίστοιχη πληροφόρηση κυρίων από την πλευρά της Εφορείας μας η οποία είναι πάντοτε ανοιχτή σε κάθε φίλο των αρχαιοτήτων. Θα επιληφφορείτο λοιπόν ότι: α) Ο σημαντικότατος αρχαιολογικός χώρος της μινωικής πολέως του Παλαιοκάστρου δεν είναι αφανής ούτε άγνωστος στο ευρύ κοινό αφού δεν υπάρχει ενημερωτικό βιβλίο (οδηγός) για τους Έλληνες και ένσων επισκέπτες της Κρήτης που να μη αναφέρεται στο χώρο αυτό, να δινει πληροφορίες και να συστήνει την επίσκεψή του ενώ γίνονται και συστηματικές αναφορές και στις διάφορες εκλαϊκευτικές αρχαιολογικές διαλέξεις και ξεναγήσεις;

β) Η τελική διαμόρφωση και ανάπλωση του χώρου δεν μπορεί να υλοποιηθεί προς το παρόν αφού η αποκαλύψη του αρχαιολογικού χώρου δύο μόνο δεν είναι πλήρης όπως πιστεύει ο επιστολογράφος σας αλλά ευρείας εκτάσεως συστηματικές έρευνες διεξάγονται τα τελευταία χρόνια από την Αγγλική αρχαιολογική Σχολή με σκοπό την πλήρη αποκαλύψη της εκτεταμένης μινωικής πόλης;

γ) Υπάρχει μερική περιφράση και η τελική θα τοποθετηθεί μετά το πέρας των ερευνών οι οποίες να σημειωθεί ότι διεξάγονται σε απαλλοτριωμένη κήπητα.

δ) Επά�τη περιπτώσει δεν θα συμφωνήσω με τον κ. Π. ότι ο ασφαλοποτρώμανος δρόμος θα αποτέλεσε θετικό στοιχείο στην ανάπτυξη του χώρου αλλά πιθανότατα μεγάλη αισθητική βλάβη.

ε) Ο εκσκαφέας δεν προξένησε πρόσφατα σημαντική ζημιά αλλά την εποχή της δικτατορίας η οποία φρόντισε να καταδικάσει πρωτόδικα τον δράστη αυτοπρά και να τον αθωάσει στο Εφετείο.

στ) Τέλος στον χώρο υπάρχει όχι μόνο φυλάκιο αλλά και αρχαιοφύλακας και μάλιστα από το 1967, ο οποίος φυσικά μπορεί να απουσιάσει από την θέ-

αρχαιολογικά

στη του για υπηρεσιακούς λόγους (έλεγχος ευρύτερης περιοχής, παρακολούθηση εκσκαφών) ή προσωπικούς (ασθένεια, δύσια, ρεπό).

Ευχαριστώ για την φιλοξενία

Νίκος Π. Παπαδάκης
Αρχαιολόγος. Προϊστάμενος ΚΔ
Εφορείας Ανατολικής Κρήτης.

Αγαπητή «Αρχαιολογία»

Εις το τελευταίον τεύχος σου η κ. Αφ. Μουτζάλη εις την ωραίαν μελέτην της «Στοιχεία πολεοδομικής εξέλιξης της μεσαιωνικής Πάτρας» αναφερόμενή εις τον γνωστόν Εβραίον περιηγητήν του μεσαίων Βενιζιών Τουντέλα γράφει «Τουντέλα (Τολέδο)».

Τούτο είναι σφάλμα διτάξης πολίς είναι το Τολέδο, το ρωμαϊκό Τολετούμ, τη παλαιά και ιστορική πόλης της Ισπανίας, που ευρίσκεται εις το κέντρον της χώρας (70 χλμ. Ν. της Μαδρίτης) και όλη πόλης η Τουντέλα, η ρωμαϊκή Τιτελά, πατρί του Βενιζιών, η οποία ευρίσκεται εις την Β. Ισπανίαν, επι του ποταμού Έβρου, μεταξύ Σαραγόσσας και Παππλόνας, εις τα δρις της Ναρέμπρας. Σημειωτέον η απόδοσας των δύο πόλεων είναι περί τα 400 χιλιόμετρα.

Φιλικώτατα

Άριστ. Α. Σταυρόπουλος

Από την Εταιρεία Ευβοϊκών Σπουδών μας κοινωνοποήθηκε επιστολή που έχει σταλέν στην Υπουργό Πολιτισμού. Παραβάτουμε απόστολα σαν μπορεί να ενδιαφέρει τους αναγνώστες μας: Στο χωριό Γούβες της Βόρειας Εύβοιας

υπάρχει, όπως θα γνωρίζετε, ο πύργος του Γ. Δροσίνη, το σπίτι δηλαδή στο οποίο έζησε τα νεανικά του χρόνια ο ποιητής, και στο οποίο αναφέρεται στο γνωστό πεζογράφημά του: «Σκόρπια φύλλα της ζωής μου».

Το κτίσμα αυτό όμως έχει και άλλη μεγάλη από πλευράς αρχιτεκτονικής, λαογραφικής και ιστορικής αξία, γιατί αποτελεί ένα από τα έλαχιστα δείγματα που απέμειναν στη χώρα, οικιών οχυρωμένων με πύργους (και μαλιστα διαγνώσις ως ο πύργος του Δροσίνη). Οι οικίες αυτές ανήκουν στους προϊμούς χρόνους της Τουρκοκρατίας.

Το σπίτι του Δροσίνη διεπερνήθη σε δεδόν άντοι αως το 1982. Ήδη όμως, βρίσκεται σε καταρρέουσα κατάσταση και μέγιστη γρήγορη έρχεται δημιουργήσει στον αριστερό του πύργο. Υπάρχει λοιπόν ανάγκη για δέμηση επισκευής και συντήρησης του, όχι μόνο γιατί πρόκειται περὶ τον κιώνατος του Δροσίνη, αλλά και γιατί αποτελεί μοναδικό στην Εύβοια δείγμα της αρχιτεκτονικής μας κληρονομίας αυτής της περιόδου.

Αλλωστε, η κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο όμορφος αυτός κόσμημα της Β. Εύβοιας, που προβλέπεται και στο διεθνή επιστημονικό τόπο, μας εκθέτει ανεγεννόρθωτα.

Η τησιμοτέλεια στην Εύβοια δείγμα της αρχαιοποίησης μας στην Ελλάδα στην Εθνος και όχι στους επιστολές κιβερνώντων και απαιτεί να αμείβονται ηθικά οι υπαλλήλοι που εκτελούν το καθήκον τους αντί να προπλακίσονται και διώνονται. Η Πολιτεία και η Κυβέρνηση οφελούν να προστατεύουν και να υποστηρίζουν στην εκπέλευση των καθηκόντων τους υπαλλήλους που αυτές διορίζουν και να μην επιτρέπουν παρόμοιες ενέργειες. Διαφορετικά δεν έχουν το δικαίωμα να ζητούν από αυτούς ευθύνες που βαράινουν τις ίδιες.

ΠΑ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
Φωτεινή Ζαφειροπούλου

δεσλτίο συνδρομής

Να αποσταλεί συμπληρωμένο και συνοδευμένο από το αντίτιμο της συνδρομής στα γραφεία του περιοδικού **ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ** οδός Πανεπιστημίου 9, 105 64 ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3253246.

Επιθύμω να εγγραφώ συνδρομητής για ένα χρόνο – 4 τεύχη – από το τεύχος αριθμ.....

Συνδρομή Εσωτερικού: Δρχ. 1.800 – Σωματείων, Συλλόγων 2.500 – Οργανισμών, Τραπεζών, Ν.Π.Δ.Δ., Α.Ε. 3.000 – Μαθητών και Σπουδαστών 1.500 (με αποστολή φωτοτυπίας αυτονομικής ή φοιτητικής ταυτότητας αντιστοιχα), Εξωτερικού Αεροπορ. ταχυδρ. Ευρώπη \$ 22 – Αμερική Καναδάς, Αυστραλία \$25 – Σπουδαστών εξωτερικού αντιστοιχα \$ 20 και 22.

Τρόπος πληρωμής: Ταχυδρομική ή τραπεζική επιταγή στο περιοδικό **ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ**, Πανεπιστημίου 9, 105 64 ΑΘΗΝΑ.

Επώνυμο.....

Όνομα.....

Οδός.....

Αριθμός:Τηλ.

Πόλη.....

Ταχ. Κώδ.

Ημερομηνία.....

Υπογραφή.....